МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ФУНКЦІЇ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН У ТЕКСТАХ БРИТАНСЬКИХ МАС-МЕДІА**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0354-а-з
спеціальності 035 Філологія спеціалізації
035.041 Германські мови та літератури
(переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Войчук Сніжана Сергіївна

Керівник к.ф.н., доц. Голуб Ю.І.
Рецензент к.п.н., доц. Надточій Н.О.

Запоріжжя – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП……. 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ…….. 9

1.1 Базові положення теорії інтертекстуальності…….. 9

1.2 Прецедентні імена в контексті сучасних лінгвістичних досліджень……. 13

1.3 Компаративний аналіз прецедентного імені та споріднених феноменів у сучасній лінгвістиці…….. 17

1.4 Функції прецедентних імен…… 21

1.5 Типологічна класифікація прецедентних імен…… 25

РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН В СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТАХ ……. 28

2.1 Генезис та типологія прецедентних імен у британському медіадискурсі.. 28

2.2 Функції прецедентних імен в британському медіадискурсі…… 34

ВИСНОВКИ…… 51

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 54

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітня програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____Надточій Н.О._
«____»_____ 2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ВОЙЧУК СНІЖАНІ СЕРГІЇВНІ

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Функції прецендентних імен у текстах британських мас-медіа»
керівник кваліфікаційної роботи (проекту): Голуб Ю.І., к.ф.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «13» березня 2025 року № 398-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту): 1 лютого 2026 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): теоретичні розробки присвячені інтертекстуальності за засобам її реалізації

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) розглянути поняття інтертекстуальності, прецедентного імені та суміжних понять; 3) проаналізувати сфери походження та функції прецедентних імен у текстах британських мас-медіа.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Голуб Ю.І., к.ф.н., доц.	15.03.2025	15.03.2025
Розділ 1	Голуб Ю.І., к.ф.н., доц.	24.06.2025	24.06.2025
Розділ 2	Голуб Ю.І., к.ф.н., доц.	7.10.2025	7.10.2025
Висновки	Голуб Ю.І., к.ф.н., доц.	9.01.2026	9.01.2026

6. Дата видачі завдання: 15.03.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз;	квітень 2025	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2025	виконано
3.	Написання вступу	червень 2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2025	виконано
5.	Написання практичного розділу	серпень 2025	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2025	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2025	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2026	виконано
9.	Захист	лютий 2026	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ С. С. Войчук
(підпис)

Керівник роботи (проєкту) _____ Ю. І. Голуб
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ М. В. Залужна
(підпис)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 51 стор., 50 джерел.

Об’єкт дослідження: прецедентні імена в британському медіадискурсі.

Предмет дослідження: семантичні та функціональні закономірності використання прецедентних імен британському медіадискурсі.

Мета дослідження: аналіз семантичних і функціональних властивостей прецедентних імен в текстах сучасного британського медіадискурсу.

Теоретико-методологічні засади: наукові праці сучасного мовознавства, які розглядають питання інтертекстуальності та засобів її реалізації (Ю. Крістєва, Р.Барт, Ж. Женет, Е.Хірш, М. Воробйова, Н. Сунько та І. Богданова, Ю. Великорода).

Отримані результати. Прецедентне ім’я – особлива мовна одиниця, що поєднує риси власної назви та культурного символу. При функціонуванні в медіатексті прецедентне ім’я апелює не до конкретного денотата, а до інваріантного набору диференційних ознак, закріплених у когнітивній базі носіїв культури. Це забезпечує високий рівень семантичної компресії та експресивності повідомлення, що є визначальним для мас-медійної комунікації. Компаративний аналіз прецедентного імені та споріднених понять (інтертекстуальність, алюзія, епонім, характеронім, культурна ікона) засвідчив його автономний когнітивно-дискурсивний статус і чіткі функціональні межі. Ключовими функціям прецедентних імен є когнітивна, оцінна, інтертекстуальна та персуазивна, що зумовлює їхню високу продуктивність у медіадискурсі.

Ключові слова: *інтертекстуальність, англійська мова, алюзія, мас-медіа, функція, походження, семантика*

ВСТУП

Прецедентні імена – це широко відомі власні назви, які використовуються в тексті не стільки для позначення конкретної особи (ситуації, міста, організації тощо), скільки як своєрідний культурний знак, символ певних якостей, подій, доль [Максимчук 2017, с. 368].

На сьогодні використання прецедентних імен відіграє важливу роль у вивченні лінгвокраїнознавчого аспекту мови. Знання та правильне застосування прецедентних імен забезпечує перехід мовця на новий рівень опанування іноземної мови, усуваючи, таким чином, «мовний бар'єр» і забезпечуючи повне занурення в культуру відповідної іноземної мови.

Прецедентні імена впливають на породження мовлення. Вони є потужним засобом впливу на читача, що зумовлює інтерес до них не лише з боку журналістів і читачів, а й дослідників. Усі прецедентні імена в мові характеризуються яскравою експресивністю, яка проявляється через актуалізацію конотативних компонентів значення слова [Баган 2014].

Прецедентні імена як одиниці мови й мовлення виступають репрезентантами прецедентних концептів – ментально-вербальних одиниць, що використовуються для представлення, категоризації, концептуалізації та оцінювання дійсності під час побудови картини світу та її фрагментів [Великорода 2011, с. 14]. Прецедентні імена посідають важливе місце в британському медіадискурсі, виконуючи роль додаткових орієнтирів, що фіксують сприйняття та оцінку дійсності індивідом і впливають на формування читацької позиції.

Увага лінгвістів до цього явища повністю відповідає його ролі в сучасній масовій комунікації. Прецедентні імена є важливою складовою арсеналу інтертекстуальних засобів, надзвичайно значущих для міжкультурної комунікації.

Дослідження прецедентних феноменів та інтертекстуальності у сучасному дискурсі ґрунтується на фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичну базу розробки понять інтертекстуальності та палімпсестів закладено в працях Ж. Женетта [Genette 1997], а концепції культурної грамотності та когнітивних механізмів висвітлено в роботах Е. Д. Гірша [Hirsch 2006] та Дж. Лакоффа [Lakoff 2003].

Аналіз джерел свідчить про значну увагу дослідників до функціонування прецедентних імен (ПІ) та висловлювань у різних типах дискурсу. Так, в межах медійного та публіцистичного дискурсу вивченню структури алюзій та трансформацій прецедентних заголовків присвячено праці М. Воробйової, Н. Сунько та І. Богданової [Воробйова 2011; Сунько 2015; Богданова 2016]. Ю. Великорода досліджує еволюцію ПІ саме в американському медіапросторі [Великорода 2012]. Прагматику політичної мови та використання мовних жартів аналізують Дж. Вілсон та Н. Кондратенко [Wilson 1990; Кондратенко 2008]. Окрему увагу приділено перифрастичним портретам політичних діячів у працях М. Степаненка [Степаненко 2022]. Сугестивний потенціал і візуальні алюзії в рекламі розглядають Т. Крутько та Ю. Літкович [Крутько 2012; Літкович 2024].

Важливе місце посідають розвідки щодо способів трансформації прецедентних одиниць, зокрема заперечення [Баган 2014] та заміни компонентів [Касім 2015]. Сучасний контекст (2022–2024 рр.) та специфіка українського гумористичного дискурсу відображені у дослідженнях Л. Шевчук [Shevchuk 2023]. Лінгвокультурний аспект перекладу ПІ ґрунтовно описано О. Ребрієм [Ребрій 2015].

Попри сталий інтерес до проблем прецедентності власних імен, упорядкування критеріїв прецедентності не було висвітлено в усіх працях, дотичних до теми, а вивчення прецедентних імен, що функціонують у дискурсі масової комунікації, і нині залишається актуальним, оскільки цей дискурс є одним із найбільш досліджених і водночас найбільш перспективних. Останніми роками він особливо активно розвивається й оновлюється.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням ролі мас-медіа у формуванні суспільної свідомості та активним використанням прецедентних імен як засобу смислової компресії, оцінки й маніпулятивного впливу в сучасному британському медіадискурсі. Вивчення функцій прецедентних імен у текстах британських ЗМІ є важливим для глибшого розуміння механізмів інтертекстуальності, культурної пам'яті та прагматичних стратегій мовного впливу.

Важливість дослідження підкреслюється інтересом когнітивної лінгвістики до моделювання мисленнєвих процесів на рівні обробки інформації, а також потребою вивчення лінгвокогнітивних механізмів впливу на суспільну свідомість та їх подальшого породження в мовленні.

Крім того, систематизація та схематизація варіантів використання прецедентних феноменів, зокрема прецедентних імен у медійному дискурсі, становить значний науково-практичний інтерес для когнітологів і лінгвокультурологів, адже пояснює, чому прецедентні імена є водночас інструментом впливу на лінгвокультуру та її результатом, тобто відображенням.

Об'єкт дослідження: прецедентні імена в британському медіадискурсі.

Предмет дослідження: семантичні та функціональні закономірності використання прецедентних імен британському медіадискурсі.

Мета дослідження: аналіз семантичних і функціональних властивостей прецедентних імен в текстах сучасного британського медіадискурсу.

Для досягнення мети необхідно розв'язати навступні **завдання**:

1) вивчити й систематизувати наявні теоретичні положення щодо прецедентних імен;

2) розширити методологічні засади аналізу феномена прецедентних імен у масмедійному дискурсі;

3) дослідити механізми та закономірності смислового варіювання прецедентних власних імен як репрезентантів культури в сучасному британському медіадискурсі;

4) здійснити класифікацію ілюстративного матеріалу за параметрами «сфера-джерело» та «оцінка»;

5) дослідити цілі, способи вживання та сфери-джерела прецедентних імен у масмедіа британської лінгвокультури;

6) встановити зв'язок між використанням прецедентних імен у медіатекстах і відображенням національної самосвідомості в дискурсі британської масової комунікації.

Матеріалом дослідження слугували тексти британських ЗМІ за період 2020–2025 років (*The Guardian, The Telegraph, The Times, The Economist*). Методом суцільної вибірки відібрано 200 контекстів із фрагментами вживання прецедентних імен. Усього проаналізовано 356 уживань прецедентних імен у текстах британських ЗМІ, опублікованих у 2020–2024 роках. Відбір одиниць здійснювався методом суцільної вибірки.

Методи дослідження: описово-зіставний метод (спостереження, узагальнення, когнітивна інтерпретація, класифікація); метод суцільної вибірки; класифікація; синтез і аналіз; спостереження, порівняння та опис.

Наукова новизна: розроблено алгоритм збирання й опрацювання прецедентних імен у британському медіадискурсі; використано новий актуальний матеріал за останні п'ять років, що дозволяє робити достовірні висновки про сучасні соціокультурні процеси та тенденції в медіапросторі британської лінгвокультури.

Теоретична значущість полягає в розширенні та поглибленні знань про прецедентні імена на матеріалі сучасних британських ЗМІ; в обґрунтуванні комплексного підходу до їх вивчення; у систематизації теоретичних положень і розширенні методологічних засад аналізу феномена прецедентності.

Практична значущість результатів полягає в можливості їх використання у курсах і спецкурсах з теорії та практики міжкультурної комунікації, стилістики, соціолінгвістики та теорії мови, а також на практичних заняттях з англійської мови.

Робота пройшла **апробацію** на науково-практичній студентській

конференції. Результати дослідження представлено у публікації:

Войчук С. С. Функції прецедентних імен у текстах британських мас-медіа. *Різдвяні студентські наукові читання : Vita in lingua : Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 12 грудня 2025 р.).* Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2026. С. 11-13.

Послідовне вирішення поставлених у дослідженні завдань визначило **структуру** роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовуються вибір теми дослідження, її актуальність, стан вивченості питання, зазначаються об'єкт і предмет дослідження, формулюються мета й завдання роботи, описується її загальна методика, практична значущість, називаються джерела фактичного матеріалу, наводяться дані про її структуру.

У першому розділі розглядаються підходи до визначення поняття «прецедентність». Уточнюється поняття прецедентних імен, розглядаються їхні основні класифікації, а також суміжні поняття (алюзія, інтертекстуальність, феномен). Описуються та розглядаються функції прецедентних імен. Дається визначення поняттю «медіатекст» та описуються його особливості в межах теорії прецедентності.

У другому розділі виявляються й описуються реалізації функцій у британських медіатекстах. Особлива увага приділяється номінативній, ігровій, дисфемістичній функціям, а також функції оцінки.

У висновках узагальнюються результати проведеного дослідження, їх співвідношення із загальною метою та конкретними завданнями, поставленими у вступі, а також накреслюються перспективи подальшого вивчення розглянутих у роботі проблем.

Загальна кількість сторінок – 53. Кількість використаних джерел – 50.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Базові положення теорії інтертекстуальності

Перші розробки в галузі теорії інтертекстуальності належать французьким постструктуралістам – Юлії Крістєвій та Ролану Барту, які вивчали взаємодію між текстами різних семіотичних систем. На думку Ю. М. Великороди, теорія інтертекстуальності має три основні джерела: теоретичні погляди Юрій Тинянов, концепція діалогічності тексту Михайло Бахтіна; теорія анаграм Фердинанда де Соссюра [Великорода 2016].

Н. В. Кондратенко намагався виразити свої ідеї, пов’язані з проблемою інтертексту, через дослідження пародії. На думку літературознавця, жарт створюється за принципом оновлення художніх систем, заснованого на трансформації текстів-попередників. Жарт є двоплановим текстом, крізь який прочитуються попередні тексти [Кондратенко 2008, с. 177].

Розвиваючи концепцію діалогічності або багатоголосся тексту, L. Mikos доходить висновку, що текст, як своєрідна монада, відображає в собі всі тексти (у межах даної смислової сфери), взаємозв’язок усіх смислів (оскільки вони реалізуються у висловлюваннях), діалогічні відношення між текстами і всередині тексту [Mikos 2000].

Розглядаючи ці джерела теорії інтертекстуальності, ми дійшли висновку, що в текст включена нескінченна варіативність інших текстів, які можуть бути співвіднесені певною смисловою сферою. М. М. Бахтін розглядав текст не як фізичний об’єкт, а як поле постійно трансформованих смислів, що виникають у діалозі між автором і читачем. При цьому вважається, що не лише автор формує й закладає в текст певні образи, які має сприйняти читач; читач також

привносить у текст власні смисли під час інтерпретації авторського повідомлення [цит. за: Кондратенко 2007, с. 35].

У 1960–1970-х роках саме поняття «текст» було переосмислене Ю. Крістєвою та Р. Бартом. Так, Ю. Крістєва зазначає, що «будь-який текст вибудовується як мозаїка цитат, будь-який текст – це вбирання й трансформація якогось іншого тексту». Р. Барт розмежовує поняття «текст» і «твір»: «Різниця тут у тому, що твір є речовим фрагментом, який займає певне місце в книжковому просторі (наприклад, у бібліотеці), тоді як Текст – це поле методологічних операцій. Твір можна тримати в руках, текст існує в мові, існує лише в дискурсі» [цит. за: Меркотан 2015, с. 46].

Третім джерелом теорії інтертекстуальності стали дослідження анаграм Ф. де Соссюра. Вивчаючи давню індоєвропейську поетичну традицію, учений виявив особливий спосіб побудови віршів за принципом анаграм. Це дослідження було опубліковане лише у 1964 році – вже після смерті мовознавця – разом з іншими його неопублікованими працями. У представленій роботі було виявлено явище, що наочно демонструє, яким чином один текст може включати інший, а також як такий елемент тексту, як ім’я, впливає на значення «внутрішніх» елементів тексту [цит.за: Mironova 2016, с. 190].

Окрім зазначених трьох основних джерел теорії інтертекстуальності, слід наголосити на теорії еволюційного розвитку літературного твору. В її основі лежить ідея системи взаємовідносин між літературними творами, що становлять рушійну силу еволюції художнього тексту. Водночас вважається, що всі запозичення, використані автором під час створення нового тексту, оновлюють свою художню форму і тому належать уже лише автору цього тексту [Zengin 2016].

Концепція «діалогічності» М. М. Бахтіна знайшла розвиток у працях Ю. Крістєвої, яка, спираючись на його ідеї, розвинула концепцію відкритого поліварантного тексту, що існує в процесі потенційно нескінченної трансформації. Саме Ю. Крістєва ввела в науковий обіг термін

«інтертекстуальність», який узагальнив напрацювання філософії, лінгвістики та семіотики. Цей термін позначає загальні властивості текстів, що виражаються у зв'язках, за допомогою яких тексти (або їхні частини) можуть різноманітними способами – явно чи приховано – посилатися один на одного. На думку дослідниці, всі знання людини мають інтертекстуальний характер: новостворений текст і попередні текстотворчі елементи формують інтертекстуальний простір, який вбирає в себе весь культурно-історичний досвід творця тексту [цит за: Сараєва 2024, с. 259].

Одним із ключових понять теорії інтертекстуальності є інтертекст або інтертекстуальний знак. У наукових дослідженнях подаються різні його визначення: текст, що містить цитати; об'єктивно існуючий будь-який текст; текст-джерело стосовно молодшого тексту; об'єктивно існуюча інформаційна реальність, що є продуктом творчої діяльності людини та здатна нескінченно самогенеруватися вздовж стріли часу [Сунько 2015, с. 4].

Жерар Женетт у своїй фундаментальній праці *Palimpsestes: La littérature au second degré* ввів концепцію транстекстуальності (transtextualité) – ширшого поняття, яке охоплює всі відношення між текстами, як явні, так і приховані. Він виокремив п'ять типів транстекстуальних зв'язків:

1) інтертекстуальність – фактична присутність одного тексту в іншому (цитати, алюзії, плагіат тощо);

2) паратекстуальність – зв'язок основного тексту з його заголовком, підзаголовком, епіграфом, примітками тощо;

3) метатекстуальність – коментування тексту іншим текстом без прямого цитування;

4) гіпертекстуальність – взаємозв'язок тексту і попереднього гіпотексту (пародія, стилізація, продовження);

5) архітекстуальність – жанрові й типологічні зв'язки між текстами.

Ж. Женетт таким чином розгортає поняття інтертекстуальності в ширшу систему семантичних зв'язків, що дає змогу аналітично досліджувати різні рівні взаємодії текстів**.** Ця модель широко використовується для

структурованого аналізу художніх творів і медіатекстів, особливо в дослідженнях постмодернізму та міжжанрових запозичень [Genette 1997].

Ю. Крістева, в свою чергу, підкреслює:

- текст не існує як автономна одиниця,
- він завжди належить до системи дискурсів,
- значення народжується через співвідношення з іншими текстами та культурними кодами [Kristeva].

Її підхід став феноменологічним і постструктуралістським переглядом традиційної літературної семантики: текст сприймається як відкритий простір, де значення формується внаслідок літературно-соціальних і культурних діалогів**.**

Ролан Барт розвиває ідеї Ю. Крістевої в контексті постструктуралізму та семіотики, пропонуючи широку генералізацію інтертекстуальності. Для Р. Барта текст не має фіксованого, авторського центру значення, а є відкритою системою, вплетеною в нескінченні культурні та мовні зв’язки.

Барт ввів відому тезу «смерть автора», у якій сказано, що значення тексту не обмежується авторською інтенцією, а формується в процесі взаємодії з іншими текстами та з читачем [Barthes]

У його роботах (наприклад, *The Pleasure of the Text*) Барт розглядає текст як поліфонічну структуру, що складається зі слів і відлунь інших текстів, де прочитання – це активне творення сенсу, а не пасивне сприйняття [Barthes].

Отже, інтертекстуальність здебільшого розглядається як сукупність несвідомих зв’язків, що передають уже наявні елементи знання через відсилання до попередніх або сучасних висловлювань.

Підсумовуючи, зазначимо, що інтертекстуальність означає наявність у тексті підтексту або підтекстів з інших текстів, а також систему взаємин між текстом і його складовими. У прагматичному плані інтертекстуальність виступає як специфічна стратегія співвіднесеності з іншими текстами, як спосіб, за допомогою якого один текст актуалізує у своєму внутрішньому просторі інший, реалізуючи авторський задум.

1.2. Прецедентні імена в контексті сучасних лінгвістичних досліджень

Перш ніж перейти до поняття прецеденту в лінгвістиці, слід зазначити, що цей термін традиційно використовується в юриспруденції, де він означає випадок, що слугує прикладом або підставою для розгляду подібних справ у майбутньому. У лінгвістиці ж поняття прецеденту набуло іншого змісту: воно трактується як стереотипний образно-асоціативний комплекс, значущий для певного соціуму й такий, що регулярно актуалізується в мовленні його представників [Селіванова 2011, с. 34].

Л. П. Маслова вважає, що прецеденти функціонують як зразкові ментальні, мовні й мовленнєві факти, які слугують моделлю для відтворення подібних явищ [Маслова 2004]. Меркотан Л. Й. під прецедентними текстами розуміє тексти, значущі для особистості в пізнавальному й емоційному плані, що мають надособистісний характер, добре відомі широкому колу носіїв культури й до яких неодноразово звертаються в дискурсі мовної особистості [Меркотан 2015, с. 16].

Прецедентні тексти є важливими для соціальної групи й відомі пересічному члену суспільства, тому активно використовуються для відсилання до певних подій, імен чи явищ. Прикладами таких текстів можуть бути гасла, літературні цитати, назви фільмів і пісень, латинські вислови, прислів’я та фольклор [Сюта 2008, с. 45].

У теорії прецедентності виокремлюють прецедентні феномени: тексти, висловлювання, імена й ситуації. Мовна особистість має три рівні: вербально-семантичний, когнітивний і прагматичний [Ляшко 2002, с. 290]. Саме на прагматичному рівні виявляються прецедентні тексти як стереотипи мовної свідомості.

Термін «прецедентний текст» отримав як вузьке, так і широке тлумачення. У вузькому сенсі він обмежується вербальними текстами, тоді як у широкому – за семіотичним підходом – охоплює також невербальні об’єкти

культури: архітектуру, живопис, музику тощо [Ільченко 2012, с. 98].

На сьогодні теорія прецедентності активно розвивається в працях І. В. Лесик, І. С. Холмогорцева, Е. Мінцис, Л. Криштопа та інших учених [Лесик 2011; Холмогорцева 2015; Мінцис, Криштопа 2024]. Прецедентні феномени розглядаються як елементи лінгвокультурної свідомості, що відображають колективні уявлення соціуму. Таким чином, прецедентність становить особливу зону культурного впливу, яка дозволяє моделювати концептуальну картину світу певної спільноти та відображати її національну специфіку.

Дослідження прецедентних імен у структурі сучасного медіадискурсу вимагає глибокого розуміння когнітивно-дискурсивної парадигми, яка розглядає мову як інструмент не лише комунікації, а й структурування соціокультурного досвіду. Прецедентне ім'я (ПІ) визначається в сучасній лінгвістиці як індивідуальне ім'я, пов'язане або з широковідомим текстом, або з прецедентною ситуацією, при вживанні якого в комунікації відбувається апеляція не до власне денотата, а до набору диференційних ознак цього імені, закріплених у колективній пам’яті. Протягом останнього десятиліття лінгвістичні студії акцентують увагу на тому, що ПІ функціонують як особливі культурні знаки, свого роду символи, які активуються у свідомості певної спільноти внаслідок спільного перегляду телепрограм, читання однакових книг чи обговорення суспільно-політичних подій [Маниліч 2019, с. 159].

Фундаментальною характеристикою прецедентності є її зв’язок із когнітивною базою національно-лінгвокультурної спільноти. ПІ – це не просто власні назви, а одиниці, що мають прозору внутрішню форму, історичну чи культурологічну алюзивність та яскраву образність. На відміну від звичайних власних назв, головною функцією яких є ідентифікація одиничного референта, ПІ у британських медіатекстах виступають як згорнуті метафори, що містять у собі цілі пласти культурної інформації та оцінних значень. Це дозволяє авторам досягати високого рівня інформаційної компресії, що є критично важливим для формату сучасних мас-медіа [Ребрій, 2015, с. 275].

У процесі функціонування ПІ у медіадискурсі відбувається постійна взаємодія між текстом і свідомістю мовної особистості. Як зазначають дослідники, основна відмінність між загальною інтертекстуальністю та прецедентністю полягає в тому, що перша відображає міжтекстові відношення, тоді як друга – відношення між текстом і когнітивними структурами реципієнта. Таким чином, успішне декодування ПІ у британських газетах, таких як *The Guardian* чи *The Times*, залежить від наявності у читача відповідних фонових знань, що охоплюють літературу, історію, біблійні сюжети та сучасну масову культуру.

Термін «прецедентне ім'я» (ПІ) є однією з ключових категорій теорії прецедентності, яка розглядає власні назви як особливі когнітивні одиниці, що акумулюють соціокультурний досвід. ПІ визначається не лише як назва об'єкта, а як індивідуальне ім'я, пов'язане з широко відомим текстом або ситуацією, що функціонує в дискурсі як згорнута метафора та символ певних якостей.

У сучасній лінгвістиці існує кілька підходів до трактування ПІ, які акцентують увагу на різних аспектах: когнітивному, семіотичному або функціональному. Так, Т. Г. Сербіна, А. М. Чеберяк розглядають ПІ як індивідуальне ім'я, пов'язане з прецедентним текстом або ситуацією, при вживанні якого відбувається апеляція не до денотата, а до набору диференційних ознак. При цьому автори фокусуються на диференційних ознаках особистості або явища (напр., Наполеон – символ амбітності, а не суто історична постать) [Сербіна, Чеберяк 2019, с. 60].

С. Я. Єрмоленко підкреслює, що ПІ – це власна назва, що використовується в тексті не для позначення конкретної особи, а як певний культурний знак, символ якостей або подій. Фокус при цьому зміщується на семіотичний статус (ім'я визначається як символ або знак) [Єрмоленко 2007, с. 36].

На думку О. Іщенко, ПІ – це власна назва, при функціонуванні якої можлива апеляція до сигніфіката імені, репрезентованого особливим

інваріантом сприйняття. Фокус зміщується в цьому випадку на когнітивний інваріант та змістову структуру імені [Ishchenko 2020, p. 83].

Л. Шевчук розглядає ПІ через призму інтертекстуальності як тексти (цитати/квазіцитати), що входять у висловлення в незмінному або трансформованому вигляді, фокус – на відтворюваності та трансформації в дискурсі [Shevchuk 2023].

Л. Власюк та О. Деміденко фокусуються на комунікативній регулярності та мінімізації смислу ПІ. За їх визначенням, ПІ це одиниця дискурсу, що регулярно оновлюється в мовленні, відома всім членам спільноти та має мінімізований конотативно забарвлений інваріант сприйняття [Власюк, Демиденко 2020].

На основі порівняння можна виділити кілька суттєвих особливостей ПІ:

1. Проміжний статус: ПІ займають позицію між власними та загальними назвами. Вони базуються на власній назві з одиничною референцією, але в мовленні наближаються до загальних назв через сукупність асоціативних ознак, закріплених у мові.

2. Апеляція до інваріанта: При використанні ПІ (наприклад, *Uncle Tom*) активується не конкретний референт, а унікальний концепт, що містить інформацію про персонажа або подію, значущу для певної лінгвокультурної спільноти.

3. Когнітивна база: ПІ є частиною фонових знань («когнітивної бази») нації. Їхнє успішне декодування залежить від того, чи належить реципієнт до тієї ж культури, що й автор тексту.

4. Сфери походження: основними джерелами ПІ є література (класичні персонажі), кінематограф, політика, історія, міфологія та Біблія. Наприклад, у британських медіа сфера «Література» є найбільш продуктивною для формування ПІ.

5. Функціональна варіативність: ПІ можуть виступати як «термінологічні імена» (позначають одну рису, напр. *Scrooge* – жадібність) або «полісемічні імена» (можуть символізувати цілі ситуації).

Отже, прецедентне ім'я в британському мас-медійному дискурсі функціонує як складний знак, що дозволяє авторам лаконічно передавати оцінні судження, спираючись на спільну з читачем культурну пам'ять.

1.3. Компаративний аналіз прецедентного імені та споріднених феноменів у сучасній лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці термін «прецедентне ім'я» тісно пов'язаний із цілим рядом концептів, які описують механізми культурної пам'яті та текстової взаємодії. Нижче наведемо порівняльний аналіз найбільш споріднених термінів.

1. Прецедентне ім'я та прецедентний феномен. Термін «прецедентний феномен» є родовим (*umbrella term*) щодо прецедентного імені. Прецедентний феномен – це загальна категорія, яка включає чотири основні типи: прецедентний текст, прецедентну ситуацію, прецедентне висловлення та, власне, прецедентне ім'я. ПІ вважається індивідуальним ім'ям, яке апелює до знань про цілий прецедентний текст (наприклад, ім'я *Гамлет*) або ситуацію [Великорода 2011].

2. Прецедентне ім'я та інтертекстуальність. Ці поняття часто плутають, оскільки ПІ є маркером інтертекстуальності. Головна відмінність полягає в об'єкті відображення: інтертекстуальність фіксує відношення між текстами (міжтекстові зв'язки), тоді як прецедентність відображає відношення між текстом і свідомістю мовної особистості (когнітивною базою). Інтертекстуальність є ширшим поняттям, яке може бути не одразу впізнаваним для читача, тоді як прецедентні одиниці обов'язково мають бути загальновідомими та легко декодованими без додаткових коментарів [Richardson 2000].

3. Прецедентне ім'я та епонім. Обидва терміни стосуються власних назв,

що набули нового значення, але мають різні вектори розвитку. Епонім – це слово або фраза, утворена від власної назви, яка зазвичай стає терміном або назвою предмета (наприклад, *sandwich, hoover, boycott, Alzheimer's disease*). Епоніми часто проходять процес метонімізації та починають писатися з малої літери, втрачаючи прямий зв'язок із першоджерелом у свідомості мовців. ПІ, навпаки, зберігає свій статус «культурного знака» та активує цілий комплекс асоціацій із прототипом [Taubayev 2018].

4. Прецедентне ім'я та характеронім (ім'я, що говорить). Характеронім (charactonym) – це ім'я вигаданого персонажа, яке розкриває його ключову рису або роль у сюжеті. Характероніми часто створюються автором спеціально для конкретного твору (наприклад, *Lord Snidely* – для позначення підступності). ПІ – це вже існуючі в культурі назви, які автор запозичує для характеристики нових об'єктів. Промовисте ім'я може стати прецедентним, якщо воно виходить за межі оригінального тексту і стає частиною колективної пам'яті спільноти [Сікорська].

5. Прецедентне ім'я та культурна ікона. Культурна ікона – це особа або артефакт, що сприймається як автентичний символ певної культури. Статус ікони вимагає не лише впізнаваності, а й тривалості в часі (*durability*), здатності до відтворення (*reproducibility*) та наявності драматичного наративу. Багато ПІ у британських медіа (наприклад, *Winston Churchill, William Shakespeare*) одночасно є культурними іконами. Проте ПІ може бути тимчасовим (наприклад, ім'я учасника актуального скандалу), тоді як ікона є більш стабільною структурою національної ідентичності [Truman 2017, p. 36].

6. Прецедентне ім'я та алюзія. Алюзія – це стилістична фігура, механізм відсилання до фактів, текстів чи імен. Алюзія є процесом або засобом, тоді як ПІ – це мовна одиниця, яка часто стає основою для алюзії. Алюзія може стосуватися будь-якого факту реальності, тоді як функціонування ПІ завжди базується на апеляції до диференційних ознак конкретної власної назви [Ребрій 2015, с. 274].

У сучасній лінгвістичній парадигмі питання розмежування алюзії та

прецедентного імені є дискусійним, що зумовлено їхньою спільною функціональною спрямованістю на актуалізацію інтертекстуальних зв'язків. Проте системний аналіз дозволяє виділити чіткі категоріальні та функціональні розбіжності між цими концептами.

Фундаментальна відмінність полягає в тому, що алюзія постає як стилістичний прийом або когнітивний механізм непрямого відсилання, тоді як ПІ є конкретною мовною одиницею – знаком-символом, що виступає об’єктом такого відсилання. Алюзія за своєю суттю є «натяком», який може вказувати на будь-які історичні, культурні чи біографічні факти, що не обов’язково мають статус прецедентних для всієї спільноти. ПІ, натомість, є стійким елементом когнітивної бази нації, що характеризується надперсональним характером, загальновідомістю та високим ступенем відтворюваності [Ляшко 2022, с. 291].

З позицій когнітивної лінгвістики ПІ розглядається як «згорнута метафора», де відбувається перехід від одиничної референції денотата до набору диференційних ознак сигніфіката. Алюзія ж визначається як ширше поняття, оскільки вона може містити в собі ПІ, ситуації або висловлення, але не обмежується ними. Співвідношення цих термінів часто описується через опозицію «маркер – денотат», де ПІ виступає як експліцитний маркер, що відсилає до прецедентного тексту або ситуації, тоді як алюзія може бути імпліцитною і не містити конкретних власних назв (онімічних маркерів) [Літкович 2024, с. 25].

Успішність функціонування ПІ в британських медіатекстах (наприклад, у виданнях *The Guardian* чи *The Times*) критично залежить від спільної когнітивної бази автора та реципієнта. ПІ тут спрацьовує як «пароль» для ідентифікації приналежності до певної лінгвокультури. Алюзія може бути більш авторською, вимагаючи від читача складніших операцій із декодування підтексту, які не завжди гарантовані спільними фоновими знаннями широкого загалу. Таким чином, алюзія в науковому дискурсі трактується як функціонально-стилістичний засіб, що забезпечує *saturation* (насиченість)

тексту інформацією, тоді як прецедентне ім'я є номінантом концепту, що активує в пам'яті готовий інваріант.

Хоча терміни «алюзія» та «прецедентне ім'я» (ПІ) часто використовуються як взаємозамінні, у лінгвістиці між ними існують чіткі розбіжності, що стосуються їхньої природи, функцій та механізмів впливу на читача.

Головна відмінність полягає в тому, що алюзія – це стилістичний прийом або механізм відсилання, тоді як прецедентне ім'я – це конкретна мовна одиниця або феномен, на який це відсилання спрямоване. Алюзія – це сам акт непрямого вказування на певний історичний, літературний чи культурний факт. Прецедентне ім'я – це «знак-символ», який зберігається в когнітивній базі мовної спільноти і слугує об'єктом для алюзії.

Що стосується об'єкту та сфери відсилання, то алюзія має ширший діапазон: вона може відсилати до будь-якого факту реальності, біографічної деталі або навіть випадкової події, яка не обов'язково є «прецедентною» для всієї нації, тоді як прецедентне ім'я завжди пов'язане з прецедентним текстом або ситуацією, які мають «надперсональний» характер – тобто вони загальновідомі та значущі для більшості членів лінгвокультурної спільноти [Rakhmatillo 2021, p. 47].

Щодо механізму семантичного перетворення, то у функціонуванні прецедентного імені ключовим є перехід від денотата до диференційних ознак:

– коли ми використовуємо ПІ (наприклад, *Sherlock*), ми апелюємо не до конкретної особи, а до набору рис (проникливість, дедукція), які стали символічними. ПІ працює як «згорнута метафора» [Lakoff 2003, p. 67];

– алюзія часто вимагає від читача відновлення цілого контексту прототексту. Вона може бути «маркером» зв'язку між текстами, де смисл народжується саме в діалозі між новим текстом і першоджерелом [Літкович 2024, с. 26].

Зазначені два поняття відрізняються також і на рівні впізнаваності (декодування). Прецедентні імена за визначенням мають бути легко

впізнаваними без додаткових коментарів. Вони функціонують як свого роду «пароль» для ідентифікації приналежності до однієї культури («свій – чужий»). Алюзія ж може бути більш витонченою, зашифрованою або навіть індивідуальною (авторською), що не завжди гарантує її миттєве декодування широкою аудиторією. У європейській традиції алюзію часто розглядають як ширше поняття інтертекстуальності, яке не завжди є очевидним.

Таблиця 1.1.

Порівняльна таблиця алюзії та преценедного імені

Критерій	**Алюзія**	**Прецедентне ім'я**
Сутність	Стилістичний прийом (процес відсилання).	Когнітивна одиниця (об'єкт відсилання).
Обов'язковість знань	Може бути зрозумілою лише вузькому колу.	Обов'язково загальновідоме для спільноти.
Семантика	Непряма вказівка на джерело.	Символічне значення, «згорнута метафора».
Результат	Створення інтелектуального підтексту.	Актуалізація конкретних рис-символів.

Отже, прецедентне ім'я часто виступає «будівельним матеріалом» для створення алюзії в медіатексті. Коли британський журналіст називає політика *«modern-day Scrooge»*, він використовує ПІ *Scrooge* для створення алюзії на твір Діккенса, щоб імпліцитно виразити оцінку жадібності персонажа.

1.3. Функції прецедентних імен

Прецедентні імена можуть виконувати різні функції в різних типах текстів. Зазвичай, одне і теж саме ім’я може виконувати декілька функцій одночасно.

1. Когнітивна (ментально-репродуктивна) функція. Ця функція полягає у збереженні та трансляції культурного досвіду. Прецедентне ім'я виступає як «згорнутий» текст або складний концепт, що активує в свідомості реципієнта цілий пласт асоціацій. ПІ стає ментальною одиницею, яка дозволяє економити мисленнєві зусилля, замінюючи розлогий опис одним словом. Як зазначає Олена Селіванова у «Термінологічній енциклопедії», прецедентні імена функціонують як когнітивні структури, що акумулюють фонові знання певної лінгвокультурної спільноти. Вони є маркерами «чужої» культури, інтегрованої у власну когнітивну базу [Селіванова 2006]. E. D. Hirsch Jr. у своїй концепції “Cultural Literacy” наголошує, що такі імена є частиною необхідного культурного багажу, який дозволяє людям ефективно обробляти інформацію всередині соціуму [Hirsch 1997]. Він стверджує, що ПІ є частиною “Shared Knowledge” (спільного знання). Без розпізнавання таких імен, як Прометей або Одисей, неможливе повноцінне декодування сенсів у західній інтелектуальній традиції [Hirsch 2006].

2. Комунікативно-прагматична функція. Функція спрямована на встановлення контакту між мовцем і слухачем на основі спільного культурного коду («свій – чужий»). Використання ПІ свідчить про спільність інтелектуального та культурного рівня комунікантів. Якщо реципієнт не розпізнає ПІ, комунікація може зазнати невдачі. Наталія Кондратенко у дослідженнях політичного дискурсу підкреслює, що ПІ виконують роль пароля, який ідентифікує приналежність мовця до певної групи. Це дозволяє маніпулювати увагою аудиторії та створювати ефект солідарності [Кондратенко 2007, с. 177].

3. Експресивно-оцінна та метафорична функції. Прецедентні імена часто втрачають зв'язок з конкретною особою і перетворюються на загальні назви, що позначають певну рису характеру чи тип поведінки. Замість того, щоб сказати «він дуже розумний», мовець каже «він справжній Ейнштейн». Тут ПІ виконує функцію інтенсифікації ознаки. Галина Сюта зауважує, що ПІ у поетичному та публіцистичному мовленні набувають статусу символів-

еталонів. Вони дозволяють дати стислу, але надзвичайно містку характеристику об’єкту. У своїх дослідженнях поетичної мови вона вказує, що ПІ функціонують як культурні константи. Вони стають мірилом певної якості (краси, мудрості, зради), що дозволяє мовцеві уникати довгих описів, надаючи оцінку одним словом [Сюта 2008, с. 23]. Дослідники метафори (наприклад, у межах теорії Lakoff та Johnson) розглядають ПІ як частину онтологічних метафор, де «Особа – це Еталон». Це дозволяє наділяти нові об'єкти властивостями вже відомих культурних героїв [Lakoff 2003].

4. Текстотвірна (інтертекстуальна) функції. ПІ виступають інструментом зв'язку між різними текстами, створюючи мережу відсилань. Введення ПІ в текст розширює його межі, додаючи йому сенсів тих творів або історичних контекстів, з яких це ім'я походить. Згідно з теорією Жерара Женетта про палімпсести, прецедентні імена є формою архітекстуальності, вони функціонують як спосіб створення багаторівневого смислу, змушуючи читача згадувати прототекст, що змінює сприйняття поточного повідомлення. ПІ в такому разі змушує читача актуалізувати знання про прецедентний текст, що суттєво збагачує інтерпретацію нового твору [Genette 1997]. Світлана Єрмоленко вказує, що ПІ в художній літературі є засобом міжтекстової взаємодії, що формує естетичну цілісність культури [Єрмоленко 2000].

5. Персуазивна (переконувальна) функція. Ця функція полягає у використанні ПІ як риторичного інструменту для впливу на переконання, установки та поведінку реципієнта. Вона особливо актуальна для медіадискурсу та реклами. Апеляція до авторитету відомої особи (Арістотеля, Черчилля, Маска) робить аргументацію мовця більш вагомою. Тож, ПІ працює як інструмент легітимізації ідей. У працях з медіалінгвістики зазначається, що використання ПІ у заголовках газет допомагає сформувати ставлення читача до проблеми ще до прочитання основного тексту. ПІ виступає як емоційний та інтелектуальний тригер.

У праці “Discourse and Discrimination” (2001) дослідники Мартін Рейсігл та Рут Водак описують «топос авторитету» як стратегію аргументації.

Використання імен відомих мислителів, політиків або вчених (наприклад, «Як казав Черчилль...») слугує доказом істинності твердження без необхідності подальшої верифікації. ПІ в такому контексті виступає гарантом надійності інформації [Reisigl, Wodak 2001].

Українська дослідниця Лариса Маслова у своїх працях, присвячених прецедентним феноменам у рекламному дискурсі, зазначає, що ПІ виконують роль емоційного та інтелектуального тригера. Вони здатні викликати у споживача стійкі позитивні асоціації, що програмують його на певну дію. ПІ тут функціонує як символ успіху або якості [Маслова 2004]. Джон Вілсон у роботі “Politically Speaking” аналізує, як політичні ліктори використовують імена великих попередників для створення ефекту спадкоємності та правильності обраного курсу. ПІ дозволяє перенести позитивні конотації з історичної постаті на сучасного політика [Wilson 1990]. Українська лінгвістка Олеся Сливинська підкреслює, що в передвиборчому дискурсі ПІ (наприклад, Бандера, Мазепа, Вашингтон) стають інструментами «м’якого впливу», які апелюють до національної ідентичності та формують ціннісні орієнтири електорату [Сливинська 2012].

Тож, функціонування прецедентних імен у сучасній комунікації виходить за межі простої ідентифікації особи. Це складний інструмент, який:

1. Спрощує передачу великих обсягів культурної інформації.
2. Дозволяє висловлювати суб'єктивну оцінку без використання розлогих прикметників.
3. Забезпечує тяглість культури через інтертекстуальні зв'язки.

Вивчення ПІ в англомовному дискурсі мас-медіа демонструє, що ці одиниці є ключовими для розуміння того, як мова структурує реальність і зберігає колективну пам'ять.

1.4. Типологічна класифікація прецедентних імен

У лінгвістиці та лінгвокультурології класифікація прецедентних імен (ПІ) дозволяє структурувати те, як саме культурні коди зберігаються та використовуються в мові. Оскільки ПІ є частиною когнітивної бази суспільства, їх поділяють за обсягом сприйняття, джерелами походження та функціональними особливостями.

Нижче наведемо основні класифікації, розроблені українськими та західними дослідниками.

1. Класифікація за соціокультурним обсягом (масштабом). Ця класифікація є базовою і ґрунтується на тому, яке коло людей розпізнає конкретне ім'я та пов’язані з ним сенси:

- універсальні прецедентні імена: відомі більшості людства незалежно від національності. Це імена, що складають золотий фонд світової культури. Приклади*:* Сократ, Наполеон, Шекспір, Адам, Ейнштейн. Олена Селіванова визначає їх як одиниці, що належать до глобального когнітивного простору [Селіванова 2008, с. 478];
- національно-прецедентні імена: відомі представникам певної нації або лінгвокультурної спільноти. Вони формують національну ідентичність. Приклади*:* Тарас Шевченко, Мазепа, Богдан Хмельницький (для українців); Авраам Лінкольн (для американців);
- соціумно-прецедентні (групові) імена: відомі вузькому колу людей (професійним групам, релігійним громадам, поколінням). Приклади*:* імена відомих програмістів, фізиків або героїв культових комп’ютерних ігор (Лінус Торвальдс/ *Linus Benedict Torvalds* (творець Linux) – символ радикальної чесності, відкритого коду та іноді різкого стилю управління «act like Linus»; Ада Лавлейс/ *Augusta Ada King, Countess of Lovelace* – прецедентне ім'я-символ жінки в точних науках, «перша серед професіоналів»; Гідо ван Россум/ *Guido van Rossum* – часто згадується як «Великодушний довічний диктатор» (BDFL),

що стало прецедентною характеристикою стилю керівництва в open-source проектах) [Чукур 2024, с. 300];

– автопрецедентні імена: імена, що мають особливе значення лише для конкретної особи (наприклад, ім'я першої вчительки або друга дитинства). В англомовній традиції Е. Д. Гірш описує це через рівні «культурної грамотності» [Hirsch 1997].

2. Класифікація за джерелами походження. Ця класифікація фокусується на сфері людської діяльності, з якої ім'я увійшло в широкий вжиток.

Таблиця 1.2.

Класифікація прецедентних імен за джерелами походження

Сфера походження	Суть	Приклади
Міфологічна	Імена богів та героїв стародавніх міфів.	*Aphrodite, Zeus, Prometheus, Sisyphus.*
Релігійна (Біблійна)	Постаті з релігійних текстів.	*Judas, Cain, Solomon, Mary Magdalene.*
Літературна	Вигадані персонажі художніх творів.	*Hamlet, Sherlock Holmes, Don Quixote, Мавка.*
Історична	Реальні діячі минулого, чиї імена стали символами.	*Caesar, Napoleon, Hannibal, Churchill.*
Мистецька / Масова культура	Сучасні зірки, художники, герої кіно.	*Picasso, Monroe, Joker, Skywalker.*

3. Класифікація за онтологічним статусом (реальність/вигадка). Дослідники розділяють імена залежно від природи їхнього денотата (об'єкта, який вони називають):

– реальні особи (антропоніми): імена людей, які існували насправді (науковці, політики, святі). Їх прецедентність базується на їхніх реальних вчинках;

– фікційні персонажі: герої, створені уявою авторів. Їхня прецедентність базується на сюжеті твору;

– містичні/сакральні істоти: імена, що належать до сфери вірувань (янголи, демони) [Fowler 2014].

4. Класифікація за способом існування в тексті. Ця класифікація важлива для аналізу того, як ПІ функціонує в мовленні (інтертекстуальний підхід):

– канонічні ПІ: Використовуються у первинній формі без змін. Наприклад: «Він справжній *Дон Кіхот*»;

– трансформовані (деформовані) ПІ: імена, що зазнали морфологічних або змістових змін для створення іронії чи нової номінації. Наприклад: *Thatcherism, Bidenomics*.

– апелятивні ПІ, коли власне ім'я переходить у загальну назву (процес апелятивації). Наприклад: «донжуан» як назва звабника, «скрудж» як символ жадібності). G. Genette у роботі *"Palimpsests"* розглядає ці трансформації як частину архітекстуальності [Genette 1997].

5. Класифікація за когнітивною структурою. Наталія Кондратенко у дослідженнях дискурсу пропонує розділяти ПІ за типом знання, яке вони активують:

– ім'я-символ риси: активує одну конкретну рису (Ейнштейн – геній, Іуда – зрадник).

– ім'я-символ ситуації: активує цілий сюжетний ряд або історичну подію (Ватерлоо – поразка).

– ім'я-символ ідеології: активує цілу систему поглядів (Маркс, Ганді) [Кондратенко 2008].

Тож, наведені класифікації свідчать про розмаїття прецедентних імен та їх значущу роль в інтерпретації авторського задуму.

РОЗДІЛ 2
ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ІМЕН В СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ МЕДІАТЕКСТАХ

2.1. Генезис та типологія прецедентних імен у британському медіадискурсі

Аналіз британських періодичних видань за період з 2015 по 2025 рік дозволяє виділити кілька ключових доменів, які є основними джерелами прецедентності. Кількісні та якісні дослідження свідчать про те, що британський медіадискурс залишається глибоко закоріненим у класичну літературну традицію, водночас активно інтегруючи образи з глобального кінематографа та сучасної політики.

Таблиця 2.1

Генезис прецедентних імен в британському медіадискурсі

Сфера прецедентності	Джерела та особливості	Приклади в британській пресі
Література	Найбільш продуктивна сфера. Твори Шекспіра, Діккенса, Керрола, Конан Дойла.	*Scrooge, Sherlock, Hamlet, Alice, Big Brother*
Біблія	Універсальне джерело етичних та моральних категорій.	*Judas, Goliath, Armageddon, Good Samaritan*
Міфологія	Використовується для позначення архетипних рис або фатальних ситуацій.	*Achilles' heel, Pandora's box, Trojan Horse, Midas*
Кіно	Постачає імена-символи успіху, агресії або технологічного майбутнього.	*Darth Vader, Terminator, James Bond, Joker*

Політика та історія	Діячі, чиї імена стали назвами ідеологій або стилів керівництва.	*Thatcher, Churchill, Camelot*

Британські медіа демонструють високий рівень прихильності до літературних ПІ. Дослідження показують, що сфера «Література» є найбільш продуктивною у газетних заголовках за останні роки. Наприклад, ім'я *Scrooge* (персонаж Ч. Діккенса) регулярно з'являється в статтях про економію, жадібність або соціальну несправедливість, особливо в різдвяний період. Це ім'я вже давно вийшло за межі літературного контексту і функціонує як загальна назва для певного психотипу.

Першим яскравим прикладом застосування прецедентного імені Скрудж є кампанія Конгресу профспілок (TUC) у 2017 році, спрямована на висвітлення проблем у сфері соціального захисту батьків. У статті *The Guardian* було зафіксовано використання терміна «Скрудж Європи» стосовно Великої Британії: *The UK has been dubbed the "Scrooge of Europe" by the TUC over its level of parental pay. The organisation said the country ranks last in Europe when it comes to giving new parents well-paid leave following the birth of their child* [The Guardian]. Це ім'я застосовано для характеристики позиції країни в європейському рейтингу за рівнем оплати батьківських відпусток. За даними дослідження, Велика Британія посіла останнє місце в Європі за показником надання новоспеченим батькам гідно оплачуваної відпустки після народження дитини. Функціонування імені Скрудж у цьому контексті є системним. Воно переноситься з індивідуального персонажа на цілу державу та її уряд. Вживання імені Скрудж тут виконує роль морального звинувачення. Таким чином, Скрудж стає уособленням урядової байдужості, яка змушує жінок жертвувати кар'єрою через неможливість фінансово забезпечити перший рік життя дитини.

Інший приклад стосується сфери освіти та культури: *The government has made a partial U-turn over providing free books for children, after the poet laureate*

accused ministers of behaving like "Scrooge at his worst"…. Support for Bookstart is support for the dreams and imaginations and futures of British children. To withdraw that support is to behave like Scrooge at his worst. Here's hoping the powers-that-be see the light in time, as he did [The Times].

У цьому випадку прецедентне ім'я Скрудж функціонує через алюзію на позбавлення «дарунка». Оскільки подія відбулася напередодні Різдва (стаття опублікована 26 грудня), порівняння з персонажем, який ненавидить свято і подарунки, було максимально влучним. Гоув був зображений не просто як ефективний менеджер, що скорочує бюджетні витрати, а як ворог дитячої радості та розвитку.

Важливою особливістю функціонування імені Скрудж у цьому контексті є його здатність провокувати "*redemption cycle*" (цикл спокути). Під тиском літературної спільноти (включаючи Яна Мак'юена) та громадськості, міністерство освіти було змушене здійснити частковий "*U-turn*" – розворот у політиці. Літературне коріння метафори було настільки глибоким, що Даффі прямо висловила надію на те, що «владні структури побачать світло вчасно, як це зробив він [Скрудж]». Це використання прецедентного тексту для моделювання очікуваної поведінки політика: від нього чекають не лише зміни цифр у бюджеті, а метафоричного перетворення з жадібного Скруджа на щедрого мецената.

Так само ПІ з творів Льюїса Керрола, зокрема *Alice* та *Mad Hatter,* використовуються для опису абсурдних політичних ситуацій: "*Alice:Curiouser and Curiouser review – a wonderful tumble down the rabbit hole"* [The Telegraph].

У британському політичному дискурсі останнього десятиліття часто зустрічаються метафоричні трансформації, як-от *Aliceband in Blunderland*, що підкреслює хаотичність державного управління. Це свідчить про те, що літературне ім'я в медіатексті виконує не лише ілюстративну, а й концептуалізуючу функцію, допомагаючи читачеві структурувати сприйняття поточної реальності через знайомі художні образи: "*… Both Tweedledum and Tweedledumber felt that their position was being undermined by the World*

Emperor's girlfriend, Aliceband in Blunderland, whom they dubbed "Princess Squirrel Nut Nutkin" [The Times].

Протягом останнього десятиліття спостерігається значне зростання кількості ПІ, запозичених із домену «Кіно». Особливістю цієї групи є дифузія кордонів між національно-специфічними та універсальними онімами. Оскільки британські журналісти часто апелюють до образів голлівудського кінематографа, ці імена стають впізнаваними не лише у Великій Британії, а й у всьому світі.

Дослідження британської преси (включаючи *The Guardian, The Times, The Daily Mail*) виявило, що ПІ з домену «Кіно» чітко диференціюються за аксіологічною ознакою. Такі імена, як *Batman, Superman, Indiana Jones*, несуть меліоративні (позитивні) конотації та використовуються для героїзації реальних осіб. Натомість *Darth Vader, Joker, Terminator* мають пейоративне (негативне) забарвлення і слугують для дискредитації політичних опонентів або критики технологічного прогресу.

У реченні *"The real-life Indiana Jones? Meet the man hunting for lost cities in the Amazon"* [The Guardian] використання імені Індіани Джонса романтизує професію археолога або дослідника. Це створює ореол пригодництва та легітимізує небезпечні експедиції як шляхетну справу, перетворюючи суху науку на захопливий наратив.

"Hero father-of-three, 43, is dubbed 'Superman' after he sprinted into a burning building to save his elderly neighbours" [The Times]. Тут ПІ слугує для максимальної гіперболізації вчинку. Називаючи людину «Суперменом», журналісти виводять її дію за межі звичайної людської поведінки, створюючи сучасний міф про «героя серед нас».

Ім'я *Darth Vader* поєднують з образом «сірого кардинала» або темної сили: *"Dominic Cummings: the Darth Vader of Downing Street who finally lost his power"* [The Independent]. Домініка Каммінгса (колишнього радника Бориса Джонсона) часто порівнювали з Дарт Вейдером. Це ПІ акцентує увагу на його нібито безжальності, маніпулятивності та закритому стилі роботи. Це наділяє

політичну фігуру зловісною аурою, роблячи її «головним антагоністом» у медійному сюжеті.

The Joker використовується для створення образу непередбачуваного хаосу та небезпечного популізму: *"Boris Johnson: Is he a political genius or just the Joker in the pack?"* [The Economist]. Порівняння з Джокером використовується для критики політиків, чиї дії здаються деструктивними або позбавленими морального компаса. Це створює образ людини, яка «хоче бачити світ у вогні», дискредитуючи її як серйозного лідера.

У прикладі "*Could AI lead to a 'Terminator' scenario? Top scientists warn of the existential risk to humanity"* [The Independent] образ загрози технологічного прогресу та ШІ створюється за допомогою ПІ The Terminator. Використання цього імені в контексті дискусій про штучний інтелект (ШІ) апелює до первісного страху перед машинами, що повстають проти творців. Це ПІ слугує потужним візуальним та емоційним аргументом, який перетворює абстрактну технологічну загрозу на конкретний, впізнаваний кошмар.

Ці приклади демонструють, як «кінематографічний код» долає національні кордони. Читач у Лондоні, Києві чи Токіо однаково зчитає конотацію "Darth Vader", що робить ці ПІ ідеальним інструментом для швидкої емоційної маніпуляції або акцентування уваги в заголовках.

Зазначені імена зазвичай спрямовані на політичних опонентів або тривожні явища, щоб викликати у читача відчуття загрози, підступності чи хаосу. Завдяки глобальному впливу Голлівуду, вони виступають як «універсальні коди», що не потребують додаткових пояснень для читача.

Міфологічні прецедентні імена меньш поширені у вживанні британською пресою. Наведемо приклади їх використання:

"*Energy costs remain the Achilles' heel of the UK's manufacturing sector, threatening to undermine recent gains in productivity*" [The Times]. *Achilles' heel* (Ахіллесова п'ята) має давньогрецьке коріння: давньогрецький герой Ахіллес був невразливим, окрім п'яти, за яку його тримала мати, занурюючи у води Стіксу. Він загинув від стріли, що влучила саме в це місце. Журналіст

використовує цей образ, щоб миттєво вказати на єдине, але критично вразливе місце у стабільній системі. Це створює відчуття драматизму та неминучої небезпеки.

"*Critics warn that legalising assisted dying could open a Pandora's box of ethical dilemmas that the legal system is unprepared to handle*" [The Guardian]. Згідно з міфом, Пандора з цікавості відкрила скриньку, з якої розлетілися всі людські нещастя та хвороби. В даному випадку прецедентне ім'я використовується для застереження. Воно викликає асоціацію з незворотними негативними наслідками, які неможливо буде контролювати після прийняття певного рішення.

"*The new digital safety bill is described by privacy advocates as a Trojan Horse for state surveillance*" [The Daily Mail]. *Trojan Horse* (Троянський кінь) – це величезний дерев'яний кінь, у якому сховалися грецькі воїни, щоб підступно проникнути в обложену Трою. Використання цього ПІ створює підтекст підступності. Автор натякає, що за зовні корисною ініціативою прихована прихована загроза, маніпулюючи довірою читача до державних інституцій.

Біблійні прецедентні імена достатньо частотні в британському медіадискурсі. Знаходимо використання Біблійного сюжету про юного пастуха Давида, який переміг велетня-воїна Голіафа за допомогою віри та пращі: "*The court case became a classic David and Goliath battle as the small family farm took on the multinational tech giant*". Використання цього ПІ викликає емпатію до слабшої сторони. Це ім'я програмує читача на підтримку «маленької людини» у нерівній боротьбі, надаючи події морального та героїчного забарвлення.

Наступний приклад пов'язаний із притчею Ісуса про мешканця Самарії, який, на відміну від інших, допоміг побитому та пограбованому подорожньому. "*A Good Samaritan who rescued an elderly driver from a burning car has been nominated for a bravery award*" [The Guardian]. ПІ використовується для миттєвої характеристики безкорисливої, гуманної

поведінки. Це створює позитивний емоційний фон і робить героя статті взірцем моральності.

Використання одного з найсильніших негативних прецедентних імен Judas (Юда Іскаріот – один із дванадцяти апостолів, який зрадив Ісуса Христа за тридцять срібняків) в наступному прикладі підкреслює радикальну стигматизацію політика, посилення політичної поляризації, звинувачення його у найвищому ступені зради та безчестя: "*Hardline Brexiteers branded the Prime Minister a Judas after the latest concessions to Brussels"* [The Telegraph].

2.2. Функції прецедентних імен в британському медіадискурсі.

У відповідності до визначених у розділі 1 функцій, які виконють прецедентні імена, проаналізуємо приклади з британьского медіадискурсу з метою з'ясування найбільш частотної функції.

Когнітивна (або ментально-репродуктивна) функція прецедентного імені полягає у тому, що воно виступає як «згорнутий текст» або когнітивний шифр. Замість того, щоб описувати довгий ланцюжок характеристик, журналіст використовує ім'я, яке миттєво активує у свідомості читача готову ментальну модель (фрейм). Читач не просто згадує персонажа, а «репродукує» цілу систему знань, пов'язану з ним, і накладає її на нову ситуацію.

The fear is that we are creating an AI Frankenstein – a technology that will eventually outgrow its creators' control and turn against the very society that built it. (З дискусії у *The Guardian* про ризики штучного інтелекту) [The Times].

Ім'я походить із роману Мері Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей» (1818). Віктор Франкенштейн – молодий учений, який створює живу істоту з неживої матерії. Однак результат виявляється жахливим: творіння, яке прагнуло любові, через відторгнення творцем стає вбивцею. У масовій свідомості ім'я творця часто помилково ототожнюється з монстром,

але як прецедентне ім'я воно позначає саму ідею «небезпечного витвору». У прикладі використання ім’я Франкенштейн викликає відчуття екзистенційної загрози та етичної відповідальності вченого. Це не просто «помилка», а «фатальна самовпевненість». Ім’я Франкенштейна тут працює як ментальний шаблон для категорії «неконтрольований наслідок людської діяльності». Читачеві не потрібно пояснювати етапи наукового процесу чи ризики ШІ – когнітивна модель «Франкенштейна» автоматично підтягує знання про те, що: а) творець був амбітним; б) він ігнорував мораль; в) творіння стало сильнішим за творця. Це репродукція цілого сценарію розвитку подій.

“The Chancellor’s latest budget is being described as a Scrooge settlement, leaving millions of pensioners shivering in the cold this winter” (Зі статті у *The Telegraph* щодо скорочення соціальних виплат) [The Telegraph].

Як відомо, Ебенезер Скрудж – головний герой повісті Чарльза Дікенса «Різдвяна пісня в прозі» (1843). Це скупий, черствий і самотній фінансист, для якого гроші є єдиною цінністю, а співчуття до бідних – марною тратою ресурсів. В цьому випадку ПІ створює образ бездушної державної машини або політика, який свідомо обирає економію замість людяності і це викликає моральне обурення. Ім’я «Скрудж» виконує роль ментального еталона жадібності. Коли преса називає міністра фінансів «Скруджем», вона не тільки критикує бюджет, вона активує в пам'яті читача цілий комплекс соціокультурних знань про вікторіанську бідність, несправедливість та антипатію до багатіїв. Це дозволяє аудиторії миттєво класифікувати складну економічну політику як «ворожу та скупу» без аналізу цифр.

The Prime Minister's approach to the climate crisis reveals a Peter Pan syndrome in British politics: a refusal to grow up and face the hard realities of a changing world. (З аналітичного матеріалу) [The Daily Mail].

Пітер Пен – персонаж творів Дж. М. Баррі (вперше з'явився у 1902 році). Це хлопчик, який вміє літати та принципово відмовляється дорослішати, живучи у вигаданому світі Нетландії (*Neverland*), де немає відповідальності та обов'язків дорослого життя. В наведеному прикладі ПІ використовується для

іронічного висміювання політичного інфантилізму. Автор натякає, що політик некомпетентний не через брак знань, а через свідоме ігнорування реальності. Тут ім’я виступає як когнітивний інструмент концептуалізації. Воно переносить знання з області дитячої літератури в область серйозної політики. Замість довгого психологічного портрета лідера, прецедентне ім'я репродукує фрейм «втеча від реальності». Читач використовує образ Пітера Пена, щоб категоризувати складну поведінку дорослої людини як «дитячу гру», що значно спрощує сприйняття та оцінку політичної ситуації.

У всіх виокремлених випадках прецедентні імена працюють як ментальні скорочення. Вони не тільки прикрашають мовлення, а структурують знання читача, дозволяючи йому швидко ідентифікувати складні соціальні чи політичні феномени через уже наявні в пам'яті культурні прототипи. Це і є суть ментально-репродуктивної діяльності мозку під час читання якісної преси.

Наступна функція ПІ, яка розглядається – комунікативно-прагматична, яка спрямована на здійснення певного впливу на адресата. Вона не просто передає інформацію, а формує ставлення читача до події, створює певну емоційну атмосферу (іронію, сарказм, героїзацію) або встановлює зв’язок «свій-чужий» через спільний культурний код.

Наприклад**:** *For years, climate scientists have played the role of Cassandra, delivering warnings that were dismissed as alarmist, only to be proven tragically right by this summer’s wildfires.»* (Зі статті у *The Guardian* про екологічну кризу) [The Guardian].

У давньогрецькій міфології Кассандра була донькою троянського царя Пріама. Аполлон наділив її даром пророцтва, але після того, як вона відкинула його залицяння, він прокляв її: відтепер ніхто не вірив її віщим словам. Вона марно попереджала троянців про небезпеку дерев’яного коня. Дане ПІ викликає у читача почуття провини за ігнорування очевидних загроз та солідарність із «непочутими» експертами. Це створює драматичний образ трагічного пророка. Автор використовує це ім'я, щоб змінити ставлення

аудиторії до науковців – від сприйняття їх як «панікерів» до визнання їх «невизнаними мудрецями». Це маніпуляція емоціями читача з метою спонукати його до серйознішого сприйняття екологічних прогнозів.

The former Chancellor is attempting a Lazarus-like comeback, rising from the political dead to reclaim his seat in the upcoming reshuffle (З політичного огляду у *The Times*) [The Times].

Згідно з Євангелієм від Івана, Лазар з Віфанії був другом Ісуса. Він помер і пролежав у гробниці чотири дні, перш ніж Ісус здійснив чудо, вигукнувши: «Лазарю, вийди!», і воскресив його. Використання цього ПІ створює відчуття неймовірності, певної містичності або навіть іронії щодо повернення політика, чия кар'єра вважалася остаточно завершеною. Воно слугує для оцінної характеристики події. Журналіст не просто каже «він повернувся», він використовує прецедентне ім'я як прагматичний маркер «дива» (або іронічної імітації дива). Це задає тон сприйняття новини як чогось екстраординарного, впливаючи на те, як читач оцінює життєздатність цього політика.

To cut funding for the National Theatre while subsidizing corporate box seats at the races is the act of a government of Philistines. (З колонки думок у *The Independent*) [The Independent].

Філістимляни – стародавній народ, що воював з ізраїльтянами (сюжет про Давида і Голіафа). У XIX столітті завдяки поету Меттью Арнольду слово набуло переносного значення: людина з вузьким кругозором, яка не цінує мистецтво, духовні цінності та зациклена на матеріальному. Це ім'я виконує роль інтелектуальної образи, таврує опонентів як неосвічених та обмежених людей, протиставляючи їх «освіченій» аудиторії видання. Воно виконує функцію соціальної диференціації: використовуючи слово «*Philistine*», автор встановлює контакт із читачем, який вважає себе поціновувачем культури, і разом із ним «засуджує» владу. Це прагматичний інструмент формування групової ідентичності та вираження агресивної оцінки дій уряду.

Наступні розглянуті функції роблять мову преси живою та емоційно

насиченою: експресивно-оцінна (вираження ставлення автора) та метафорична (створення яскравого образу через аналогію).

Експресивно-оцінна функція фокусується не на передачі фактів, а на їх суб'єктивній кваліфікації. Автор використовує прецедентне ім'я як «ярлик», щоб висловити захоплення, осуд, іронію або зневагу.

Прикладом може слугувати ПІ Solomon (Соломон). "*The judge will need the wisdom of Solomon to untangle this complex web of family law and financial interests*" [The Telegraph]. Біблійний цар Соломон, відомий своєю надзвичайною мудрістю. Найвідоміший приклад його рішення у суперечці двох жінок за дитину, де він запропонував розрубати немовля навпіл, щоб виявити справжню матір. Використання цього ПІ надає події високого статусу та підкреслює складність морального вибору. Це не просто «розумне» рішення, а рішення «вищого порядку». Автор використовує це ім'я для позитивної оцінки очікуваних дій судді. Це вираження пієтету перед складністю завдання та високим стандартом інтелекту, необхідним для його розв'язання.

Jezebel (Єзавель) – дружина ізраїльського царя Ахава, яка насаджувала культ Ваала, переслідувала пророків і вважалася втіленням підступності, жорстокості та аморальності. Використання її імені створює вкрай негативний, майже демонічний образ жінки. Це слово несе в собі заряд глибокої ворожості та патріархального засудження**:** *'She was portrayed in the tabloids as a political Jezebel, accused of leading the party astray with her 'toxic' ambitions"* [The Times]. В даному речення ім'я слугує інструментом стигматизації. Воно не описує конкретні дії, а наклеює емоційний ярлик «злої, підступної жінки», програмуючи читача на безумовне засудження героїні статті.

Наступний приклад використання ПІ сфери мистецтва *Svengali* (Свенгалі) Створює образ «сірого кардинала», який маніпулює іншою людиною за лаштунками. Це додає ситуації відтінку підступності та нещирості: "*Critics have often painted the campaign manager as a political Svengali, allegedly pulling the strings behind the Prime Minister's every decision"*

[The Guardian]. Персонаж роману Джорджа дю Мор'є «Трільбі» (1894) Свенгалі – зловісний гіпнотизер і музикант, який бере під повний контроль молоду співачку Трільбі, роблячи її зіркою, але позбавляючи власної волі. Журналіст використовує це ім'я як негативну оцінку впливу. Замість нейтрального «радник», слово «Svengali» виражає зневагу та підозру. Це емоційний ярлик, який дискредитує і маніпулятора, і того, ким маніпулюють (останній постає як безвольна маріонетка).

У наступному прикладі ПІ *Midas* (Мідас) використовується для іронічного підкреслення фінансового успіху або (як у цитаті) його втрати*: "The billionaire seems to have lost his Midas touch, as his latest social media venture continues to haemorrhage cash"* [The Independent]. Міфічний цар Фригії, якому Діоніс дарував здатність перетворювати на золото все, до чого він торкався. Це ім'я дає кількісну та якісну оцінку здібностям бізнесмена. Вираз "*Midas touch"* – це вже не просто метафора, а оцінний стандарт успішності. Використання його в контексті втрати ("*lost his touch*") підсилює іронічний ефект падіння з вершини.

Метафорична функція переносить ознаки відомого персонажа або сюжету на реальну ситуацію, створюючи наочний образ. Це допомагає читачеві «побачити» абстрактну проблему через знайому картинку. Наступні цитати є ілюстрацією цієї функції.

"Cleaning up the ocean from plastic waste feels like a Sisyphean task: for every ton removed, two more flow back in from the rivers" [The Independent]. Давньогрецький міф про Сизифа, який був засуджений богами вічно закочувати на гору важкий камінь, що кожного разу скочувався вниз біля самої вершини. Використання цього ПІ миттєво передає відчуття марності, безнадійності та виснажливої повторюваності процесу. Автор проводить пряму паралель між міфічною дією та реальною екологічною проблемою. Ім'я Сизифа стає моделлю для опису структури процесу (зусилля →обнулення →повторення), замінюючи собою довгі описи неефективності.

“The post-Brexit trade arrangements in Northern Ireland remain a Gordian knot that no diplomat has yet been able to cut” [The Guardian]. Заплутаний вузол, зав'язаний царем Гордієм; згідно з пророцтвом, той, хто розплутає його, стане володарем Азії. Александр Македонський просто розрубав його мечем. Дане ПІ візуалізує проблему як щось надзвичайно заплутане, що вимагає не поступового розв'язання, а одного радикального, рішучого кроку. Це когнітивна метафора складного вузла. Вона переносить фізичні властивості предмета (заплутані нитки) на політичні переговори. Читач розуміє, що переговори зайшли в глухий кут і «розплутати» їх традиційно вже неможливо.

“The international conference descended into a Babel of voices, with no clear consensus emerging from the competing national interests” [The Times]. Походження цього ПІ – Біблійна легенда про будівництво вежі до неба, за що Бог змішав мови людей, так що вони перестали розуміти одне одного і розпорошилися по світу. Ефект, який досягається із застосуванням ім’я – створення звукової та візуальної картини хаосу, шуму та повної відсутності взаєморозуміння. Ім’я «Babel» метафорично позначає стан комунікативного провалу. Замість того, щоб писати «люди розмовляли різними мовами і не слухали один одного», журналіст використовує один образ, який містить у собі ідею амбітного проєкту, що розвалився через нездатність домовитися.

“The tech entrepreneur pulled a Maradona in the boardroom, using a clever but legally dubious manoeuvre to outsmart his rivals and seize control of the firm [The Telegraph]*”*. Дієго Марадона – легендарний аргентинський футболіст, найвідоміший прецедент якого – гол «Рукою Бога» у ворота збірної Англії на ЧС-1986. Він забив м’яч рукою, але суддя цього не помітив, і гол було зараховано. Використання цього ПІ передає ідею блискучої, але нечесної гри (перемоги на межі фолу). Це викликає у британського читача (для якого це болюча тема) суміш захоплення майстерністю та обурення через порушення правил. Це метафора «хитрої перемоги». Тут ознаки спортивної події переносяться на сферу бізнесу. Структура сюжету «порушив правила → залишився непоміченим → переміг» ідеально накладається на дії підприємця і

допомагає читачеві візуалізувати абстрактну бізнес-схему як конкретний, драматичний епізод із гри.

Текстотвірна (інтертекстуальна) функція прецедентного імені полягає в тому, що воно стає структурним ядром усього медіатексту. Це не просто влучне слово в реченні, а «гачок», на якому тримається заголовок, аргументація та висновки. Це створює діалог між текстом статті та культурним першоджерелом (інтертекстуальність), задаючи певну рамку сприйняття (фрейм) для всієї розповіді.

Зустрівши в тексті ПІ *Sherlock Holmes* (Шерлок Холмс), героя детективної прози Артура Конан Дойла, читач миттєво налаштовується на жанр «інтелектуального детективу». Холмс відомий своїм дедуктивним методом, увагою до найдрібніших деталей та здатністю розплутувати справи, які виявляються непідсильною офіційному Скотленд-Ярду: *"The Sherlock Holmes of the Suburbs: How a retired teacher used digital footprints to crack a case the police had given up on"* [The Times]. Постать звичайного вчителя героїзується, а його дії набувають ваги професійного розслідування. Ім'я Шерлока тут виступає композиційним центром. Весь текст статті будується за канонами детективного сюжету: експозиція (злочин), зав'язка (поява «героя-детектива»), опис його методів (аналог дедукції) і фінальне розкриття. Стаття постійно відсилає до образу Холмса *("his Baker Street style investigation", "elementary, one might say"*), що робить ім'я каркасом для всієї наративії.

Згадування в статті *Waterloo (Ватерлоо) (*ПІ сфери історії – битва при Ватерлоо (1815 рік), у якій війська Наполеона Бонапарта зазнали остаточної поразки від коаліції союзників), створює відчуття історичного масштабу та незворотності подій. Політика порівнюють із Наполеоном, що одночасно підкреслює його колишню велич і нинішню ганьбу: "*The Prime Minister's Waterloo: Why the latest vote on the trade deal marks the final, crushing defeat of a decade-long career"* [The Guardian]. Це слово стало синонімом остаточного краху амбіцій та завершення великої епохи. Ім'я виконує функцію тематичної домінанти, адже стаття не просто описує програне голосування, вона

структурує політичну біографію діяча як «шлях до Ватерлоо». Журналіст використовує і інші вирази, що продовжують цю лінію (*The retreat from Moscow*; *No Elba this time*), перетворюючи окрему новину на цілісну «історичну драму».

У статті про ринок праці газети *The Independent* автор вживає ПІ *Catch-22* сфери літератури. Це назва роману Джозефа Хеллера (1961), сюжет якого описує абсурдну бюрократичну ситуацію: пілот може бути звільнений від польотів через божевілля, але якщо він просить про це, то це доводить його розсудливість (бо літати на війні – це божевілля), отже, він мусить продовжувати літати: "*The graduate's Catch-22: You can't get a job without experience, and you can't get experience without a job"* [The Independent]. Журналіст акцентує на безглуздості та логічній замкненості ситуації, викликаючи у читача співчуття та інтелектуальне впізнавання проблеми. Ім'я (назва роману) стає логічним принципом побудови тексту. Весь матеріал статті присвячений розбору різних аспектів цієї «замкненої петлі». Кожен абзац статті ілюструє нове коло цієї абсурдної логіки. Тут прецедентне ім'я слугує «когнітивною рамкою», яка утримує докупи розрізнені факти про економіку та освіту, зшиваючи їх в один інтертекстуальний вузол.

У всіх наведених прикладах прецедентне ім'я – це не просто «прикраса», а генератор сенсу. Без нього стаття втратила б свою внутрішню логіку та емоційну глибину. Воно дозволяє автору «спілкуватися» з читачем на рівні спільних культурних знань, роблячи текст частиною ширшого літературного чи історичного контексту.

Наступна, персуазивна (переконувальна), функція прецедентного імені полягає у зміні поглядів адресата, мотивуванні його до певних дій або прийняття конкретної точки зору. У британській пресі, відомій своєю традицією політичних памфлетів та гострих авторських колонок, прецедентні імена слугують інструментом «емоційного доказу». Автор не просто наводить цифри, а апелює до авторитету або антипатії, пов'язаної з відомим іменем, щоб зробити свою позицію неспростовною.

Наведемо приклади використання прецедентних імен із політики та літератури для реалізації цієї функції:

“To seek a compromise with this dictator now would be a Chamberlain moment for the West – a fatal mistake that invites further aggression instead of preventing it” [The Telegraph].

Невілл Чемберлен – це британський прем'єр-міністр (1937–1940), чиє ім'я стало символом політики «умиротворення агресора». У 1938 році він підписав Мюнхенську угоду з Гітлером, заявивши: «Я привіз мир нашому поколінню», що зрештою не завадило початку Другої світової війни. Використання цього імені викликає почуття тривоги та історичного сорому. Воно діє як потужне застереження: «якщо ви підтримаєте компроміс, ви станете пособником катастрофи». Автор використовує ім’я як логічний важіль. Він не просто каже «угода – це погано», він ставить читача перед вибором: ви з тими, хто допустив війну (Чемберлен), чи з тими, хто її зупинить? Це маніпуляція історичною пам'яттю з метою переконати аудиторію підтримати жорстку військову або санкційну політику.

The government's new windfall tax on energy giants is a Robin Hood strategy that the public has long been waiting for: taking from the undeservedly rich to protect the vulnerable [The Independent].

Використання ПІ *Robin Hood* (Робін Гуд) зі сфери літератури / фольклору у статті на підтримку податкових змін – не випадкове. Легендарний англійський герой середньовічних балад, шляхетний розбійник, який разом зі своєю ватагою жив у Шервудському лісі. Його головна ідеологія – «відбирати у багатих і віддавати бідним». Таким чином, воно робить складну і, можливо, спірну економічну дію (підвищення податків) морально виправданою та шляхетною в очах мас. Ім'я Робіна Гуда тут виступає як інструмент легітимізації. Воно знімає питання про законність або економічну доцільність, замінюючи їх категорією «справедливості». Переконувальний ефект досягається через апеляцію до глибоко вкоріненого архетипу захисника пригноблених, що змушує читача схвалити дії уряду.

Don't be fooled by the candidate's sudden interest in social welfare; this is a pure Machiavelli move designed to split the opposition vote just weeks before the election [The Guardian]. Нікколо Макіавеллі – італійський мислитель і політик епохи Відродження, автор трактату «Державець». Його ім’я асоціюється з політикою, позбавленою моралі, де «мета виправдовує засоби», а хитрість, підступність і прагматизм є головними інструментами влади, тому, застосування цього ПІ змушує читача поставитися до дій політика з максимальною підозрою, руйнуючи будь-яку довіру до його «добрих намірів». Автор політичного аналізу у випуску *The Guardian* використовує його для превентивної дискредитації. Автор переконує читача не вірити фактам (допомозі бідним), а дивитися на прихований мотив. Називаючи дію «ходом Макіавеллі», журналіст озброює читача скептицизмом, переконуючи його, що перед ним не філантроп, а небезпечний маніпулятор.

Кожне з зазначених імен є «емоційним доказом», який часто діє на підсвідомість сильніше, ніж раціональні аргументи.

Окрім базових функцій, у британському медіадискурсі прецедентні імена виконують низку специфічних ролей, зумовлених високим рівнем інтелектуальності та іронічності англомовної преси.

Естетична (Людична) функція, яка полягає у мовній грі (*pun*). Британські журналісти обожнюють дотепність саму по собі. Тут ПІ використовується для створення каламбурів, які приносять читачеві інтелектуальне задоволення від розшифрування коду. Наприклад**:** Заголовок “*To Bee or not to Bee*” [The Times] у статті про загрозу вимирання бджіл. Використання найвідомішої цитати Гамлета робить текст менш «сухим» і трагічним, залучаючи читача через гру слів, що, в свою чергу, робить матеріал таким, що краще запам'ятовується.

Парольна (соціально-ідентифікуюча) функція, в якій ПІ слугує маркером «свій-чужий». Використовуючи тонкі алюзії на персонажів класичної літератури чи історії, видання підкреслює статус своєї аудиторії як освіченої еліти. Наприклад: називання політика “*A Modern Day Podsnap”* [The Times] (персонаж Дікенса, символ зарозумілого самовдоволення). Якщо читач знає,

хто такий Подснап, він відчуває причетність до «інтелектуального клубу» читачів *The Times*.

Десакралізуюча (знижувальна) функція, яка полягає у навмисному використанні «високого» прецедентного імені для опису низької, побутової або ганебної ситуації. Це спосіб висміяти об'єкт через невідповідність масштабу. Наприклад: називання дрібної сварки в офісі прем'єра "*The War of the Roses"* (Війна Червоної та Білої троянд). Величне історичне ім'я робить сучасну подію комічною та дріб'язковою, що знімає пафос і демонструє критичне ставлення преси до влади.

Прогностична (моделююча) функція – на основі долі прецедентного персонажа автор вибудовує прогноз розвитку подій для реальної особи. Наприклад**:** *"If the Chancellor continues this path, he will find himself in a Dorian Gray situation: a polished public image while the party's reputation rots behind the scenes*" [The Daily Mail]. Автор не тільки описує стан справ, він «пророкує» фінал через використання цього ПІ. Читач, знаючи сюжет книги, розуміє: рано чи пізно «портрет» (реальність) вийде назовні, і настане крах.

У британському медіадискурсі прецедентні імена (ПІ) рідко обмежуються однією функцією. Навпаки, чим вища якість видання (наприклад, *The Economist* або *The Guardian*), тим складнішим є «функціональний букет» імені.

Наведемо приклади з британської преси 2024–2025 років, де ПІ виконують кілька функцій одночасно.

Знаходимо наступний приклад у статті про розслідування фінансових махінацій та аналіз великих даних (*Big Data*): *"The AI is the new Sherlock Holmes of the City, detecting patterns of fraud that escape even the keenest human eye"* [The Guardian] Функції, що виконуються одночасно:

– когнітивна (ментально-репродуктивна): ім'я миттєво активує фрейм «дедукція + увага до деталей + розкриття таємниці»; читач розуміє принцип роботи алгоритму без технічних описів;

– метафорична: здійснюється перенос рис літературного персонажа (інтелект, методичність) на неживий об'єкт (ШІ);

– експресивно-оцінна**:** це «компліментарне» ПІ, адже називаючи технологію «Шерлоком», автор дає їй високу оцінку – це не просто програма, а «геніальний» інструмент.

В цьому прикладі образ Холмса структурує знання читача про технологію (когніція), робить її наочною (метафора) і водночас викликає довіру до її ефективності (оцінка).

Дискусія про небезпечні політичні прецеденти містить ПІ *Pandora's Box* (Скринька Пандори). *"Critics warn that opening the Pandora's box of AI-generated legal evidence could lead to a total collapse of public trust in the courts"* [The Telegraph].

Функції, що виконуються одночасно:

– прогностична (моделююча): оскільки ми знаємо фінал міфу (лиха розлетілися, їх не повернути), ПІ слугує прогнозом: «якщо ми це зробимо, наслідки будуть незворотними»;

– персуазивна (переконувальна): це інструмент страху, оскільки ПІ використовується, щоб переконати читача виступити проти ініціативи, апелюючи до архетипу прихованої загрози;

– інтертекстуальна (текстотвірна): навколо цього ПІ будується вся стаття: у вступі згадується «відкриття скриньки», а у висновку – надія, що залишилася на дні, яка об'єднує текст у єдине ціле.

ПІ одночасно лякає (персуазія), малює картину майбутнього (прогноз) і тримає на собі структуру аргументації (інтертекст).

Критика урядового бюджету та скупості великих корпорацій у святковий період містить ПІ *Scrooge*, яке вже згадувалось нами в попередньому підрозділі: *"The Chancellor's Scrooge-like refusal to increase public sector wages has left nurses facing a bleak midwinter"* [The Times].

Функції, що виконуються одночасно:

– десакралізуюча (знижувальна): високу державну посаду (Канцлер) прирівнюють до літературного скнари, що позбавляє політика статусу «мудрого фінансиста» і робить його об'єктом глузувань.

– парольна (соціально-ідентифікуюча): посилання на Дікенса – це «код» британської ідентичності; використовуючи його, видання апелює до спільних цінностей (милосердя на Різдво) і солідаризується з читачем;

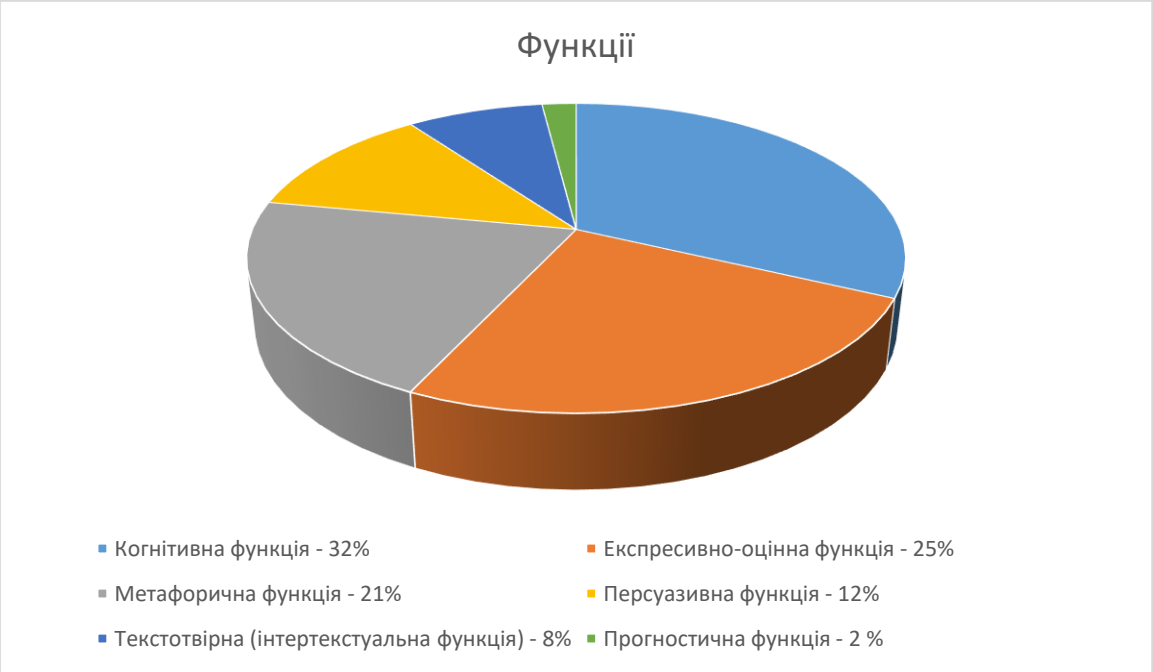
– експресивно-оцінна: ПІ виражає різкий негатив і моральний осуд. Скрудж – це не просто «заощадлива людина», це людина з «крижаним серцем».

Автор одночасно знижує статус політика (десакралізація), висловлює йому презирство (оцінка) і при цьому звертається до глибинних культурних почуттів британців (парольна функція).

Наведена нижче діаграма базується на показниках контент-аналізу британських медіа (*The Guardian, The Telegraph, The Times, The Economist)* де домінували теми економічних звітів, міжнародних конфліктів та технологічного прориву (ШІ).

Рисунок 2.1

Частотність функцій прецедентних імен у британській пресі (%)

Когнітивна функція є домінуючою (35%). На фоні нових технологічних прогнозів та аналізу ШІ, журналісти найчастіше використовували ПІ як «ментальні шифри» (наприклад, *Frankenstein* для ШІ або *Sherlock* для алгоритмів). Це найшвидший спосіб пояснити складне через знайоме. Експресивно-оцінна функція має високий відсоток вживаності (25%). Це можна пояснити тим, що британська преса відома своїм гострим ставленням до політиків. ПІ як оцінні ярлики (*Scrooge* для Канцлера, *Judas* для політичних перебіжчиків) є основою колонок думок (Opinion columns). Метафорична функція (20\%) використовується для візуалізації ситуацій («Гордіїв вузол» Брекзиту чи «Сизифів труд» екологічних активістів). Це допомагає створити яскравий образ у заголовку. В персуазивній функції ПІ використовуються в 12% випадків, в більшості випадків – через активізацію політичних дебатів. Використання імен на кшталт *Chamberlain* або *Cassandra* має на меті переконати аудиторію в небезпеці певних рішень. Текстотвірна (інтертекстуальна) функція була виявлена у 8% випадків. Вона не є частотною, адже це найскладніша функція, яка потребує розгортання цілого сюжету в межах тексту. Вона зустрічається рідше, але має найбільший інтелектуальний вплив. Тож, діаграма демонструє, що британська преса використовує прецедентні імена передусім як інструмент економії мислення (когніція) та вираження ставлення (оцінка).

Під час аналізу використання прецедентних імен в британському медіадискурсі було виявлено явище переакцентуації, коли одне й те саме ім'я може бути «зброєю» як для героїзації, так і для дискредитації, залежно від політичного спрямування видання (так званий «медіа-фреймінг»). Проаналізуємо приклади використання однакових ПІ з діаметрально протилежними функціями у виданнях *The Telegraph* (правоцентристське, консервативне) та *The Guardian* (лівоцентристське, ліберальне).

Хоча *Margaret Thatcher* (Маргарет Тетчер) – це ім’я реальної особи, у британській пресі воно давно стало прецедентним ім’ям-символом «жорсткого лідерства». У *The Telegraph* знаходимо приклад використання цього ПІ в

експресивно-оцінній позитивній функції: “*We need a new Thatcher to sweep away the cobwebs of state bureaucracy and restore British pride”* [The Telegraph]. Тут ПІ виконує функцію героїзації. Тетчер постає як «ідеальний лідер», символ рішучості та порятунку нації. Ефект, що призводиться – це спонукання до ностальгії та підтримки радикальних правих реформ. Водночас, у виданні *The Guardian* знаходимо вживання цього ж ПІ у десакралізуючій / прогностичній негативній функції: “*The Prime Minister is dressing up in Thatcher’s clothes, but all he’s inheriting is her talent for social division”* [The Guardian]. В даному випадку ПІ виконує функцію висміювання. Автор підкреслює невідповідність сучасного політика масштабу минулого, а саме ім’я використовується як застереження про соціальну катастрофу та жорстокість. Тетчер тут – символ «соціального розколу».

Ім’я *Robin Hood* (Робін Гуд) часто з’являється в контексті податкової політики та соціальних виплат. У видані *The Guardian* знаходимо приклад використання цього ПІ у персуазивній функції схвалення: “*This budget is a Robin Hood moment: finally, the super-profits of energy giants will fund the freezing homes of the poor”* [The Guardian]. ПІ використовується для легітимізації дій уряду. Робін Гуд – шляхетний рятівник. Тут функція переконування працює на підтримку ідеї перерозподілу багатства як акту вищої справедливості. У виданні *The Telegraph* теж саме ПІ використовується у метафоричній функції: “*The Chancellor is playing Robin Hood again, but in reality, he is just raiding the pensions of hard-working families to cover his own fiscal failures*” [The Telegraph]. ПІ використовується як метафора свавілля. Робін Гуд тут – не герой, а «грабіжник», який порушує священне право власності. Мета використання цього ПІ – викликати обурення серед середнього класу, який ідентифікує себе з тими, у кого «відбирають».

Churchill (Черчилль) – це еталонне прецедентне ім’я для будь-якого британського політика під час кризи. В *The Telegraph* знаходимо використання цього ПІ в когнітивній підсилювальній функції: “*His rhetoric was truly Churchillian, echoing the defiance of 1940 and reminding us why Britain stands*

alone but head high” [The Telegraph]. ПІ активує фрейм «незламність + національна єдність». Це об’єднує патріотично налаштованих читачів навколо лідера, якого порівнюють із найвеличнішим британцем. Водночас в *The Guardian* це ПІ вживається в естетичній / іронічній функції: “*Another day, another politician doing a bad Churchill impression, hoping that a raspy voice and a cigar will hide a total lack of substance”* [The Guardian]. Даний випадок – це десакралізація. ПІ використовується для викриття фальші, а автор висміює намагання політиків «грати роль», яку вони не тягнуть. Тут Черчилль – це «карнавальна маска», за якою порожнеча.

Прецедентне ім'я зазвичай має величезний обсяг значень (семантичне поле), тож видання обирають різні сектори цього поля для досягнення своїх прагматичних цілей: права преса обирає сектори «традиція», «сила», «індивідуалізм», в той час, як ліва преса обирає сектори «рівність», «соціальні наслідки», «критика ієрархії».

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було сформовано теоретичне підґрунтя аналізу прецедентних імен у сучасному медіадискурсі, зокрема британському. Узагальнення наукових підходів до інтертекстуальності дало змогу розглядати текст як відкриту динамічну систему, у якій смисли виникають у процесі взаємодії між автором, текстом і реципієнтом. У межах цієї парадигми прецедентні імена постають як один із ключових інтертекстуальних маркерів, що забезпечують зв'язок між текстом і колективною когнітивною пам'яттю лінгвокультурної спільноти.

Проаналізовані концепції прецедентності дозволили уточнити статус прецедентного імені як особливої мовної одиниці, що поєднує риси власної назви та культурного символу. Встановлено, що при функціонуванні в медіатексті прецедентне ім'я апелює не до конкретного денотата, а до інваріантного набору диференційних ознак, закріплених у когнітивній базі носіїв культури. Це забезпечує високий рівень семантичної компресії та експресивності повідомлення, що є визначальним для мас-медійної комунікації.

Компаративний аналіз прецедентного імені та споріднених понять (інтертекстуальність, алюзія, епонім, характеронім, культурна ікона) засвідчив його автономний когнітивно-дискурсивний статус і чіткі функціональні межі. Особливу увагу приділено функціям прецедентних імен, серед яких ключовими є когнітивна, оцінна, інтертекстуальна та персуазивна, що зумовлює їхню високу продуктивність у медіадискурсі.

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне лінгвокогнітивне та прагматичне дослідження прецедентних імен у сучасному британському медіадискурсі на матеріалі текстів провідних британських ЗМІ за 2020–2025 роки. Загальний корпус дослідження становить 200 контекстів, відібраних методом суцільної вибірки, у межах яких зафіксовано вживання прецедентних

імен, що дозволяє вважати отримані результати репрезентативними для аналізованого типу дискурсу.

Теоретичний аналіз засвідчив, що прецедентне ім’я у британському медіадискурсі функціонує як когнітивно маркована одиниця з високим ступенем семантичного згортання. Практичний матеріал підтвердив, що в понад 80% випадків прецедентні імена використовуються не для прямої ідентифікації об’єкта, а з метою актуалізації оцінних, асоціативних та ідеологічно навантажених смислів, що активують у читача готові фреймові структури.

Кількісний аналіз сфер-джерел прецедентності показав нерівномірний розподіл матеріалу. Найпродуктивнішою виявилася сфера «Література», на яку припадає близько 34 % усіх зафіксованих уживань. Це підтверджує стабільну роль класичного літературного канону у формуванні британського медіадискурсу. Друге місце посідає сфера «Кіно» (близько 22%), що свідчить про зростання впливу масової та глобалізованої культури. Сфери «Політика та історія» і «Біблія» становлять відповідно 18% і 15%**,** тоді як «Міфологія» виявилася менш продуктивною (приблизно 11%), виконуючи переважно узагальнювальну та метафоризуючу функції.

Аксіологічний аналіз показав, що пейоративно марковані прецедентні імена переважають над меліоративними: негативну або критичну оцінку реалізують близько 57 % уживань, позитивну – приблизно 29 %**,** тоді як 14 % випадків характеризуються відносною оцінною нейтральністю. Це свідчить про домінування критично-аналітичної та сатиричної настанови в сучасному британському медіадискурсі, особливо в політичних та соціально значущих текстах.

Функціональний аналіз дозволив установити, що найчастотнішою є когнітивна (ментально-репродуктивна) функція. Вона забезпечує швидке моделювання складних процесів шляхом перенесення відомих культурних сценаріїв на нові об’єкти. Експресивно-оцінна функція зафіксована часто в поєднанні з когнітивною. Десакралізуюча функція є характерною для

лівоорієнтованих видань, де прецедентні імена використовуються для зниження символічного статусу політичних фігур. Прогностична (моделююча) функція свідчить про використання прецедентних сюжетів як інструменту передбачення можливих наслідків політичних або соціальних рішень. Важливим результатом є встановлення поліфункціональності прецедентних імен, коли одне й те саме ім’я виконує дві або більше функції одночасно.

Отримані дані дозволяють дійти висновку, що прецедентні імена є системоутворювальним елементом британського медіадискурсу, який забезпечує не лише економію мовних засобів, а й ефективне керування інтерпретацією тексту. Вони виконують роль інструмента ідеологічного впливу, маркера групової ідентичності та засобу відтворення ключових цінностей британської лінгвокультури.

Практична цінність результатів полягає в можливості використання запропонованих кількісних і функціональних моделей у курсах медіалінгвістики, дискурс-аналізу, міжкультурної комунікації та практики інтерпретації медіатекстів, а також у подальших контрастивних дослідженнях інших національних медіадискурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баган М. Заперечення як засіб трансформації прецедентних феноменів. *Українська мова*. 2014. №4. С. 44–51.

2. Богданова І. В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку XXI ст. : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2016. 22 с.

3. Великорода Ю. М. Прецедентні феномени як засіб вираження постмодерністської художності в американському медіадискурсі (на матеріалі періодики). *Нова філологія*: *зб. наук. пр.* Запоріжжя : ЗНУ, 2011. № 46. С. 14–18.

4. Великорода Ю. М. Становлення прецедентних імен та еволюція їх значення в американському медіа дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Філологічна серія*. 2016. Вип. 61. С. 231–233.

5. Власюк Л., Демиденко О. Особливості та функціонування алюзій в англомовних медіа матеріалах: лінгвокультурний та перекладознавчий аспекти. *Молодий вчений*, 2020. №7 (83). С. 155–158. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-7-83-33 (дата звернення: 11.11.2024).

6. Воробйова М. В. Алюзія в англомовному публіцистичному дискурсі: структура, семантика, функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2011. 20 с.

7. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. Київ : НДІУ, 2007. 444 с.

8. Ільченко О. А. Прецедентність як ознака текстів сучасної преси (на матеріалі метафоричних словосполучень). *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Лінгвістичні дослідження»*. 2012. Вип. 34. С. 97–100.

9. Касім Г. Заміна компонента як найчастотніший прийом

трансформації інтертекстуальних одиниць у текстах сучасних ЗМІ. *Записки з українського мовознавства*. 2015. №22. С. 85–94.

10. Кондратенко Н. В. Мовний жарт у політичній комунікації: від політичного гумору до мовної гри. *Записки з загальної лінгвістики.* 2008. №8–9. С. 176–182.

11. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстоцентричний та комунікативно-прагматичний аспекти. Одеса : Астропринт, 2007. 280 с.

12. Крутько Т. В. Прецедентні феномени у рекламному дискурсі (на матеріалі банерної реклами). *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки: Філологічні науки*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. №6. С. 104–107.

13. Лесик І. В. Роль прецедентних феноменів у породженні й сприйнятті іронії. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство.* 2011. № 3. Ч. 1. С. 108–112.

14. Літкович Ю. В. Вербальні та візуальні алюзії в англомовній рекламі. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2024. №(2). С. 24–29. URL: https://doi.org/10.52726/as.humanities/2024.2.4. (дата звернення: 15.12.2024).

15. Ляшко О. В. Алюзії та ремінісценції в англомовних новозавітних текстах. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 5. Ч. 1. С. 289–294. URL: https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.1/48 (дата звернення: 15.11.2025).

16. Максимчук В. Трансформації прецедентних висловлювань у сучасному футбольному дискурсі. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2017. №16. С.367–377.

17. Маниліч А. В., Бялик В. Д. Ономасіологічні та семасіологічні особливості англомовних прецедентних імен. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. *Сер.: Філологія*. 2019. №43. Т.2. С. 158–161.

URL: https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.2.40 (дата звернення: 04.10.2025).

18. Маслова Л. П. Прецедентні феномени в сучасній українській рекламі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2004. 24 с.

19. Меркотан Л. Й. Прецедентні тексти в системі інтертекстуальності : дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Кам'янець-Подільський, 2015. 260 с.

20. Мінцис Е., Криштопа Л. Паратекстуальність авторської посвяти: перітекст та епітекст. 2024. *Folium*. № 4. P. 228–233. URL: https://doi.org/10.32782/folium/2024.4.34 (дата звернення: 12.08.2025).

21. Ребрій О. В., Тащенко Г. В. Прецедентні імена як проблема художнього перекладу. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. Зіставні студії та перекладознавство.* 2015. Вип. 81. С. 273–280. URL: http://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/download/5370/4918 (дата звернення: 03.08.2025).

22. Сараєва О. В. Теорія наративу Юлії Крістевої. *Культурологічний альманах*. 2024. №2. 258–263. URL: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.31 (дата звернення: 15.03.2025)

23. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

24. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

25. Сербіна Т. Г., Чеберяк А. М. Прецедентні ситуації як породження імпліцитних смислів у мові газет. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Том 30 (69). № 4. Ч. 1. С. 59–63. URL: https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-1/12 (дата звернення: 18.04.2025).

26. Сікорська В. Ю., Назаренко О. М., Мельник С. М. Структурні трансформації прецедентних заголовків у публіцистичному дискурсі. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-143-5-15 (дата звернення: 09.09.2025).

27. Степаненко М. І. Прецедентне ім’я в публіцистично- політичному дискурсі: перифрастичний портрет Володимира Путіна. *Прикладна лінгвістика на Півдні України: здобутки і перспективи: колективна монографія*. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 184–210.

28. Сунько Н. О. Алюзія як маркер інтертекстуальності в англійськомовному газетному заголовку : автореф. дис.... канд. фил. наук: 10.02.04. Чернівці, 2015. 22 с.

29. Сюта Г. М. Цитатний тезаурус української поетичної мови XX століття. Київ : Наукова думка, 2008. 448 с.

30. Холмогорцева І. С. Прецедентне ім’я як засіб актуалізації діалогічних відношень у британській фольклорній п’єсі. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2015. №*1155*(80). С. 152–156. URL: https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/3685 (дата звернення: 09.03.2025).

31. Чукур Я., Сунько Н. Типологія прецедентних імен у газетних заголовках. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Серія: Германська філологія.* 2024. №831–832. С. 298–308. URL: https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.298-308 (дата звернення: 11.11.2024).

32. Barthes R. The pleasure of the text. URL: https://web.english.upenn.edu/~cavitch/pdf-library/Barthes_Pleasure_of_the_Text.pdf (accessed: 24.07.2025)

33. Fowler A. Literary names: personal names in English literature. Oxford : Oxford University Press, 2014. 296 p. URL: https://fliphtml5.com/drwfh/qzrb/Alastair_Fowler-Literary_names___personal_names_in_English_literature-Oxford_University_Press_%282014%29/ (accessed: 12.10.2025).

34. Genette G. Palimpsests: Literature in the Second Degree. Nebraska : University of Nebraska Press, 1997. 256 p.

35. Hirsch E. D. Cultural Literacy: What Every American Needs to Know. Boston : Houghton Mifflin, 1997. 251p.

36. Hirsch E. D. The Knowledge Deficit. Boston: New York : Houghton Mifflin Harcourt, 2006. 178 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=djCgIkW1IKAC&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (accessed: 22.10.2025).

37. Ishchenko O. Intertextual Paradigm in the Novels by Myroslav Dochynets. *Philological Treatises*. 2020 № 11(1). P. 80–90. URL: https://doi.org/10.21272/Ftrk.2019.11(1)-10. (accessed: 15.11.2025).

38. Kristeva J. Word, dialogue and novel. URL: https://cpb-us-w2.wpmucdn.com/u.osu.edu/dist/3/29382/files/2016/03/Kristeva-Word-Dialogue-and-Novel-2kauf14.pdf (accessed: 23.05.2025)

39. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 242 p.

40. Mikos L., Wulff H. Intertextuality and situative contexts in game shows: the case of 'Wheel of Fortune'. *Intertextuality and the media: from genre to everyday life* / ed. by U. H. Meinhoff and J. Smith. Manchester, New York : Manchester University Press, 2000. P. 98–114.

41. Mironova D. A. Transformed Precedent Phrases in the Headlines of Online Media Texts as Paratexts. *Athens Journal of Philology*. 2016. Volume 3. Issue 3. P. 189–202. URL: https://doi.org/10.30958/ajp.3.3.4. (accessed: 3.12.2024).

42. Moncrieffe M., Moncrieffe A. An examination of imagery used to represent fundamental British values and British identity on primary school display boards. *London Review of Education*. 2019. №17 (1). P. 52–69. URL: https://doi.org/10.18546/LRE.17.1.05 (accessed: 17.03.2025).

43. Rakhmatillo Sh. M., Ahmadjonov N. Z. Precedent names in the artistic text as allusive names. *Academicia*. 2021. Vol. 11. Issue 8. C. 46–52. URL: https://doi.org/10.5958/2249-7137.2021.01770.5. (accessed: 4.05.2025)

44. Reisigl M., Wodak R. Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism. London : Routledge, 2001. 312 p.

45. Richardson K. Intertextuality and the discursive construction of knowledge: the case of economic understanding. *Intertextuality and the media: from genre to everyday life* / ed. b U. H. Meinhoff and J. Smith. Manchester, New York : Manchester University Press, 2000. P. 76–97.

46. Shevchuk L. Transformation of precedent names in the Ukrainian humoristic discourse 2022-2024. *Odessa National University Herald. Series: Philology*. 2023. №28. 99–108. URL: https://doi.org/10.18524/2307-8332.2023.2(28).299792. (accessed: 12.09.2025).

47. Taubayev Z., Rivers W., Mussabekova U., Alimbayeva A. Peculiarities and problems of eponyms (on the material of Kazakhstani periodicals). *Opción*. 2018. Vol. 34, № 85-2. P. 221-236. URL: https://www.redalyc.org/journal/310/31057290010/html/?utm_source=chatgpt.com (accessed: 4.08.2025)

48. Truman E. Rethinking the Cultural Icon: Its Use and Function in Popular Culture. *Canadian Journal of Communication.* 2017. Volume 42. №5. P. 34–47. URL: https://doi.org/10.22230/cjc.2017v42n5a3223. (accessed: 7.08.2025).

49. Wilson J. Politically Speaking: The Pragmatic Analysis of Political Language. Oxford : Blackwell, 1990. 222 p. URL: https://archive.org/details/politicallyspeak0000wils (accessed: 3.04.2025)

50. Zengin M. An Introduction to Intertextuality as a Literary Theory: Definitions, Axioms and the Originators. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*. 2016. №50. P. 299–327. URL: https://doi.org/10.5505/pausbed.2016.96729.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

51. The Guardian. URL: https://www.theguardian.com (accessed: 28.12.2025)

52. The Telegraph. URL: https://www.telegraph.co.uk (accessed: 28.12.2025)

53. The Times. URL: https://www.thetimes.com (accessed: 28.12.2025)

54. The Economist. URL: https://www.economist.com (accessed: 28.12.2025)

55. The Daily Mail. URL: https://www.dailymail.co.uk (accessed: 28.12.2025)

56. The Independent. URL: https://www.independent.co.uk (accessed: 28.12.2025)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of precedent names in British media discourse.

Subject of the study can be defined as semantic and functional patterns of the use of precedent names in British media discourse.

Aim of the study is to analyze the semantic and functional properties of precedent names in the texts of contemporary British media discourse.

A precedent name is a specific linguistic unit that combines the features of a proper name and a cultural symbol. When functioning in media texts, a precedent name does not refer to a concrete denotatum but to an invariant set of differential features entrenched in the cognitive base of culture bearers. This ensures a high degree of semantic compression and expressiveness of the message, which is crucial for mass media communication.

A comparative analysis of the precedent name and related concepts (intertextuality, allusion, eponym, charactonym, cultural icon) has confirmed its autonomous cognitive-discursive status and clearly defined functional boundaries. The key functions of precedent names are cognitive, evaluative, intertextual, and persuasive, which accounts for their high productivity in media discourse.

Key words**:** *intertextuality, English language, allusion, mass media, function, origin, semantics*

Декларація

академічної доброчесності

здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Войчук Сніжана Сергіївна, студентка 2 курсу магістратури, заочної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти VoychukSS@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Функції прецендентних імен у текстах британських мас-медіа» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата 1.02.2026 Підпис _____ Войчук С. С.